СТРАТЕГІЯ

ТРАНСКОРДОННОГО

СПІВРОБІТНИЦТВА

“КАРПАТИ 2004-2011”

(ПРОЕКТ)

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ “КАРПАТИ – 2004-2011”

ЗМІСТ

Вступ

Частина 1:
АНАЛІЗ СТАНУ ТА СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ У2004-2011 РОКАХ

1.1. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ТЕРИТОРІЙ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ
1.1.1. Закарпатська область (Україна)
1.1.2. Підкарпатське воєводство (Польща)
1.1.3Кошицький та Пряшівський краї (Словаччина)
1.1.4 Саболч-Сатмар-Березька область (Угорщина)
1.1.5. Повіти Сату-Маре та Марамуреш (Румунія)

1.2. SWOT-АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ
1.2.1. Загальні умови розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні
1.2.2. Інфраструктура
1.2.3. Економіка
1.2.4. Навколишнє середовище, природа і розвиток сільської місцевості
1.2.5. Туризм
1.2.6. Соціальна та культурна інтеграція

1.3. СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

Частина 2:
ОПЕРАЦІЙНІ ПРОГРАМИ

Частина 3:
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РЕАЛІЗАЦІЄЮ СТРАТЕГІЇ

Вступ

Інтеграція держав Центральної Європи в Європейський Союз привела до зміни геополітичної ситуації на європейському континенті, що, в свою чергу, вимагає коригування політики ЄС щодо країн, які знаходяться у безпосередньому сусідстві. У зв’язку з цим особливо важливого значення набуває оновлення стратегії розвитку транскордонного співробітництва Євросоюзу, а, отже, і нової стратегії транскордонної співпраці між державами Карпатського регіону, заснованої на європейських принципах. Завдання формування нового інструменту для просування та фінансування спільних транскордонних проектів є особливо важливим для прикордонних громад і регіонів України, яка з травня 2004 р. набула статусу безпосереднього сусіда розширеного Європейського Союзу.

Важливість сучасного розвитку транскордонного співробітництва України згідно європейських критеріїв обумовлена низкою об’єктивних чинників, які вже впливають на розвиток прикордонних регіонів України чи визначатимуть його майбутнє у короткостроковій та середньостроковій перспективах, насамперед:

1. зовнішньополітичною стратегією зближення України з Європейським Союзом, яка розглядає транскордонне співробітництво як один із інструментів європейської інтеграції країни. Про це свідчить зміст Стратегії та Національної Програми інтеграції України до Європейського Союзу, які визначають співробітництво органів влади місцевого та регіонального рівнів одним із шляхів європейської інтеграції держави;
2. включення транскордонного співробітництва у перелік пріоритетів Концепції державної регіональної політики, схваленої у травні 2001 р. Цей документ визначає, що одним з принципів регіональної політики є “налагодження міжнародного співробітництва у сфері регіональної політики, наближення національного законодавства з цього питання до норм і стандартів Європейського Союзу, а також розвиток транскордонного співробітництва як дійового засобу зміцнення міждержавних відносин та вирішення регіональних проблем”. До засобів реалізації інтересів держави у сфері регіональної політики відноситься “стимулювання розвитку транскордонних та міжрегіональних економічних зв’язків та інтеграції, створення відповідних промислово-фінансових груп, інших сучасних форм господарювання”;
3. увагою уряду України до питання активізації участі регіонів та громад України у транскордонному співробітництві, про що свідчить прийняття Закону України “Про транскордонне співробітництво” від 18 листопада 2003 року. Це створює можливість апробувати, зокрема, на території Закарпатської області різні шляхи гармонізації заходів регіональної політики України із відповідною політикою Європейського Союзу;
4. формуванням нового зовнішнього кордону між Євросоюзом та Україною;
5. можливістю скористатися досвідом транскордонної співпраці західних регіонів Угорщини та Польщі, які упродовж другої половини 90-х років XX століття виконували функцію “зовнішніх регіонів” Європейського Союзу, і отримали доступ до нових форм допомоги ЄС

Специфічну роль у найближчі роки відіграватимуть території України, що входять до Карпатського регіону, зокрема Закарпатська область, яка може стати полігоном для відпрацювання можливих механізмів та форм співробітництва України та ЄС. Це пояснюється, зокрема, розташуванням регіону на перетині українського кордону з чотирма державами, які у травні 2004 р. набули членства в ЄС, утворенням територіями

Закарпатської області та сусідніх адміністративно-територіальних одиниць Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії єдиного та, з географічної точки зору, компактного транскордонного регіону, об’єднаного взаємодоповнюючою структурою економіки, традиційними зовнішньоекономічними зв’язками, рівнем розвитку людських ресурсів, а, отже, існуванням спільних загальних проблем, які можна ефективно вирішувати в рамках транскордонного співробітництва. У 2004 році Закарпатська область де-факто отримала статус “зовнішнього регіону” ЄС тобто території, прилеглої до регіонів Угорщини, Словаччини, Румунії та Польщі, що отримуватимуть значну фінансову допомогу Структурних фондів Європейського Союзу, оскільки їх рівень розвитку є нижчим 75 % від середньоєвропейського.

У Польщі мета даної стратегії відповідає п’ятому напрямку розвитку Національного плану розвитку (НПР) на 2004-2006 роки, а саме: “Зміцнення потенціалу розвитку регіонів і попередження відокремлення окремих територій”. НПР Угорщини та Словаччини на 2004-2006 роки відносять до пріоритетних цілей “досягнення більш збалансованого регіонального розвитку”. В Румунії Національний план розвитку на наступні два роки визначає як один з пріоритетів “сприяння збалансованій участі всіх румунських регіонів у процесі соціально-економічного розвитку”. Також в Румунії транскордонне співробітництво є середньостроковим пріоритетом Національної програми адаптації Acquis.

Готовність до співпраці України та сусідніх центральноєвропейських держав, зокрема Закарпатської області із відповідними прикордонними регіонами, демонструють підписані міжнародні угоди та інші документи:

- Договір між урядами Польщі та України про міжрегіональну співпрацю від 23.05.1993 р.;
- Договір “Про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією” від 17.07.97 р;
- Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Словацької Республіки про транскордонне співробітництво від 5.12. 2000 р.;
- Угода урядів України та Угорщини про транскордонне співробітництво від 11.11.1997 р.;
- Концепція спільного розвитку прикордонних територій України та Угорщини (Закарпатська обласна рада, Рада з територіального розвитку Саболч-Сатмар-Березької області, 2003 р.);
- Концепція спільного розвитку прикордонних територій України, Угорщини та Румунії - ІНТЕРРЕГІО (Закарпатська обласна рада, обласна рада Сатмар, Рада з територіального розвитку Саболч-Сатмар-Березької області, 2003 р.);
- Угода ІНТЕРРЕГІО про трілатеральне співробітництво Закарпатської області (Україна), Сату-Марського повіту (Румунія) та області Саболч-Сатмар-Берег (Угорщина), підписана в 2000 р.;
- Угода про міжрегіональне співробітництво між Закарпатською областю України і Кошицьким краєм Словацької Республіки, підписана в 1999 р.;
- Угода про міжрегіональне співробітництво між Закарпатською областю України та Пряшівським краєм Словацької республіки, підписана в 2000 р.;
- Угода між Закарпатською обласною державною адміністрацією України та Підкарпатським воєводством Республіки Польща про транскордонне співробітництво, підписана у 2002 р.

Наближення кордону Європейського Союзу вимагає вироблення стратегії використання переваг транскордонного співробітництва Закарпаття із прикордонними

територіями сусідніх країн у нових геополітичних умовах, що дозволить нейтралізувати негативні наслідки, які можуть виникнути у зв’язку з введенням візового режиму, запровадженням сусідніми державами нового законодавства у сфері регулювання торгівлі та міграції.

У контексті сучасного східного розширення ЄС, реального поділу держав Карпатського регіону жорсткими кордонами ЄС та НАТО та з метою мінімізації можливих негативних наслідків процесів євроінтеграції, необхідним є максимальне залучення прикордонних регіонів України, Угорщини, Румунії, Словаччини та Польщі до оптимальних форм транскордонної співпраці, для визначення яких необхідно застосувати стратегічний підхід.

Серед пріоритетів та напрямів нової політики ЄС, оприлюднених у Повідомленні Європейської Комісії для Ради та Європейського Парламенту “Розширена Європа – Сусідні країни. Нова структура відносин з нашими східними та південними сусідами” (11 березня 2003 р.) зокрема, вказано, що “складовою частиною інтересів ЄС є співробітництво як на двосторонньому, так і на регіональному рівні”…, метою якого є “подолання докорінних причин політичної нестабільності, економічної уразливості…бідності і соціальної ізоляції”.

У Посланні Європейської Комісії “Підготовка до впровадження нового інструмента для сусідства” (1 липня 2003 р.) визначено, що основним завданням оновленого транскордонного співробітництва повинно стати досягнення цілей сприяння сталому економічному та соціальному розвитку прикордоння Європи, зокрема шляхом залучення економіки прикордонних регіонів “сусідів” до європейських ринків; спільне вирішення проблем довкілля, охорони здоров’я, організованої злочинності; забезпечення ефективності та безпеки кордонів, включно боротьби проти нелегальної міграції; сприяння людським контактам у прикордонні. Досягти ці стратегічні завдання заплановано у два етапи:

1. 2004-2006 рр. – засобом координації спрямування та фінансових ресурсів традиційних програм TACIS, PHARE, INTERREG (на кордонах центральноєвропейських держав та України, Молдови, Білорусі та Росії), для чого започатковані “Програми добросусідства” на кордонах, які готуватимуться і подаватимуться на розгляд Єврокомісії спільно партнерами по обидві сторони кордону ЄС. Ці документи розроблені в рамках існуючих фінансових інструментів мають статус програм ІНТЕРРЕГ ІІІ А/ програми транскордонного співробітництва ТАСІС;
2. після 2006 р. – формування окремого та автономного від інших програм “інструменту добросусідства”, який дозволить партнерам пропонувати на розгляд Єврокомісії ініціативи, які об’єднуватимуть елементи транскордонної співпраці та регіонального розвитку прикордоння, з метою зближення рівнів розвитку територій, розділених кордонами.

Ці нововведення є особливо важливим для Карпатського регіону, який, з географічної точки зору, розділяє польські, словацькі, угорські території, які стали частиною ЄС у травні 2004 р., румунські, - які отримають цю можливість у 2007 р. та Закарпатську область України, євроінтеграційні перспективи якої ще не є чітко окресленими.

Для розробки Стратегії розвитку транскордонного співробітництва “Карпати – 2004-2011”, цільовим регіоном було визначено території **Закарпатської області (Україна), Саболч-Сатмар-Березької області (Угорщина), Підкарпатського воєводства (Польща), Пряшівський і Кошицький краї (Словаччина), повіти Сату-Маре та**

Марамуреш (Румунія). Виокремлення саме цієї території експертами Агентства регіонального розвитку та транскордонного співробітництва “Закарпаття” (надалі - Агентство “Закарпаття”) пояснювалося чинником єдності, яка зумовлена подібною економічною структурою та системою зовнішньоекономічних зв’язків, характеристиками людських ресурсів, а також спільною природною системою, зокрема басейнами річок. Ці фактори викликали появу спільних потреб та проблем для місцевих, регіональних органів влади та населення вищезазначених територій. Окрім того, згадані адміністративно-територіальні одиниці є сусідніми прикордонними регіонами, транскордонне співробітництво яких сприяє поглибленню взаємодії та взаємному зближенню сусідніх територій в контексті процесу розширення Євросоюзу.

Транскордонне співробітництво, зокрема у Карпатському регіоні, не є ефективним, якщо не супроводжується координацією територіальних та галузевих програм. Збалансований розвиток прикордонних регіонів стає можливим тільки через розробку спільних програм розвитку та створення передумов для здійснення “дзеркальних” галузевих проектів. Це зумовлює потребу у виробленні спільного стратегічного документу, який би окреслював спільне бачення пріоритетів розвитку транскордонної території, які і є основою для вироблення операційних програм.

Ідею застосування стратегічного підходу до розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні було запропоновано Агентством регіонального розвитку та транскордонного співробітництва “Закарпаття” (м. Ужгород), яке було засноване 11 січня 2002 р. Закарпатською обласною радою з метою управління неприбутковими проектами, метою яких є комплексний розвиток території регіону. АРР “Закарпаття” виконує функцію центру налагодження транскордонного та міжрегіонального співробітництва між органами влади та і розвитковими інститутами різних форм власності.

З метою зростання ефективності та передбачуваності розвитку транскордонного співробітництва Агентство запропонувало стратегічний підхід для вирішення спільних проблем транскордонного співробітництва прикордонних регіонів України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії. За підтримки Європейської Комісії в рамках програми ТАСІС, зокрема проекту «Карпати 2003-2011” – Стратегічний підхід до розвитку транскордонного співробітництва в Карпатському регіоні”, який здійснюється з 12 листопада 2003 р. стало можливим створення середовища для ефективної роботи міжнародної групи експертів п’яти країн, які спільно розробили програмний документ.

Для розробки Стратегії розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні була обрана наступна **методологія:**

1. формування спільних для прикордонних територій п’яти країн Карпатського регіону організаційних механізмів розробки програмного документу: міжнародна мережа партнерів; міжнародна група експертів;
2. використання експертного методу для написання базового тексту Стратегії, зокрема формування груп експертів по кожному з обраних пріоритетів розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні;
3. доопрацювання остаточного варіанту Стратегії представниками різних підрозділів місцевих та регіональних органів влади Карпатського регіону, а також використання елементів громадської експертизи;
4. застосування методики SWOT-аналізу та статистичного аналізу для визначення поточного стану та перспектив розвитку транскордонного співробітництва у регіоні у середньострокових термінах;

5. розробка операційних програм розвитку пріоритетних напрямків транскордонного співробітництва у регіоні як основи вищезазначеної Стратегії;
6. легітимізація Стратегії розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні (2004-2011) відповідними рішеннями регіональних та місцевих органів влади Карпатського регіону.

Ідея розробки стратегії вже на початковому етапі роботи була підтримана Закарпатською обласною радою та Закарпатською обласною адміністрацією, зокрема ця робота стала одним із пріоритетів регіональної програми транскордонного співробітництва на 2003 рік (Затверджена Рішенням № 105 Четвертої сесії Закарпатської обласної ради від 27 грудня 2002 року).

Для підвищення ефективності та координації роботи над Стратегією було створено мережу партнерських організацій та міжнародних груп експертів, до якої увійшли регіональні органи влади та розвиткові організації з п’яти країн Карпатського регіону, зокрема:

Україна: Закарпатська обласна адміністрація
Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва “Закарпаття”

Польща: Уряд Підкарпатського воєводства
Повітова адміністрація Леско
Жешувське агентство регіонального розвитку

Словаччина: Пряшівський крайовий уряд
Снінський районний уряд
Агентство розвитку Пряшівського краю

Угорщина Об‘єднання регіонального розвитку “KIУТ’
Агентство регіонального розвитку Саболч-Сатмар-Березької Області

Румунія: Повітова рада Марамуреш
Уряд м. Сату-Маре
Центр Підтримки малого та середнього бізнесу (МСБ) Сату Маре

Основні засади стратегії транскордонного співробітництва були розроблені на зустрічах партнерів, які відбулися 27-28 лютого 2003 р. (м. Мукачево, Україна), 26-27 березня 2003 р. (м. Мукачево, Україна), 29-30 травня 2003 р. (м. Ужгород, Україна), 21-23 жовтня 2003 р. (м. Ужгород, Україна).

Під час роботи над стратегією виникла проблема неузгодженості методології підрахунку чи відсутності деяких статистичних даних про національні території Карпатського регіону. Саме тому статистична інформація пропонується у формі окремого аналізу територій України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії. Водночас, експерти та партнери здійснили SWOT-аналіз усього цільового транскордонного регіону.

В результаті співробітництва між партнерськими органами влади та розвитковими організаціями, а також, враховуючи рекомендації експертів Європейського Союзу, були визначені пріоритетні напрямки розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні до 2011 року. Відповідно до визначених пріоритетів, була

сформована **міжнародна група-експертів**, до складу якої ввійшли фахівці-практики та науковці з кожної країни. Одним з результатів співробітництва експертів Карпатського регіону, а також представників Асоціації Європейських Прикордонних Регіонів (AEBR), було здійснення роботи по SWOT-аналізу кожного із визначених раніше пріоритетів транскордонного співробітництва, виробленню операційних транскордонних програм. Саме ці результати стали основою для вироблення цілісної Стратегії розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні до 2011 р.

Частина 1:
АНАЛІЗ СТАНУ ТА СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ У 2004-2011 РОКАХ

1.1. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ТЕРИТОРІЙ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

1.1.1. Закарпатська область (Україна)

Закарпатська область (Закарпаття) розташована на території Північно-Східних Карпат (Східні Бескиди та Мараморські вершини) та між поясом Карпат та Середньо-Дунайською низовиною.

Загальна площа Закарпаття становить 12,800 км^2. Станом на 1 січня 2004 р. населення області нараховувало 1251, 1 тис осіб (за даними Всеукраїнського перепису 5 грудня 2001 р. - 1258, 3 тис. осіб), що складало 2,6% населення країни. 37 % населення проживає у містах, 63 % - у селах. Обласним центром є місто Ужгород, населення якого складає 117,1 тис. жителів. Щільність населення становить 97,7 осіб/км^2, і за цим показником Закарпаття займає шосте місце по Україні.

Закарпатська область складається з 13 районів, 10 міст (міста обласного підпорядкування – Ужгород, Мукачево, Берегово, Хуст та Чоп; міста районного підпорядкування – Свалява, Іршава, Тячів, Виноградово, Рахів), 20 селищ міського типу та 579 поселень сільського типу. Більша частина території Закарпаття (86%) - гірського типу, найвищою точкою якої є вершина Говерла Чорногорського хребта (2061 метрів). Область межує з чотирма державами: Польщею на північному заході (довжина кордону – 33,4 км.), на заході із Словаччиною (98,5 км.), з Угорщиною на півдні (136,6 км.), на південному сході - з Румунією (205,4 км.).

За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року, на Закарпатті проживають представники таких національностей: українці (80,5%, 1010,1 тис. осіб); угорці (12,1%, 151,5 тис. осіб); румуни (2,6%, 32,1 тис. осіб); росіяни (2,5%, 31,0 тис. осіб); цигани (1,1%, 14,0 тис. осіб); менше ніж 1% становлять словаки, німці, євреї, білоруси, чехи, поляки, вірмени та азербайджанці. У Закарпатській області один з найнижчих в Україні (після Рівненської області) рівень смертності.

Населення працездатного віку у 2003 році на Закарпатті складало 753,3 тис. осіб. Офіційно зареєстрована частка безробітних станом на 1 січня 2004 року становила 4,5 % (32,9 тис. осіб), хоча за підрахунками репрезентативного дослідження 2003 року кількість безробітних складала 42, 2 тис. осіб. Більшість економічно активного населення Закарпаття (37 %) працює у сферах сільського та лісового господарств. У промисловості працює 13 %, у сфері освіти, охорони здоров'я та соціальної допомоги – 12 %, у сфері транспорту та зв'язку, торгівлі відповідно 4,8 % і 11,5 %, у господарському управлінні та державній службі, будівництві відповідно 3,5 % і 12 %.

Валова додана вартість економіки Закарпаття у 2002 році склала 3211 млн. грн., що становить приблизно 602 млн. доларів США; це на 9,0% перевищує показник 2001 року. ВДВ на одну особу у 2002 році складала 2557 грн. або приблизно 480 дол. США, що є одним із найнижчих показників в Україні.

Частка промислового виробництва та сфери послуг у загальному обсязі ВДВ Закарпаття за останні роки зменшилась на користь сільського господарства, що на даний час складає 1/3 (29 %) структури економіки Закарпаття. Станом на 1 серпня 2004 року у Закарпатській області налічувалося 16,8 тис. суб'єктів ЄДРПОУ.

Станом на 1 липня 2004 року на території області функціонує 506 підприємств з прямими іноземними інвестиціями. За період іноземного інвестування в область залучено 195,0 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій. За показником обсягів залучених інвестицій область займає 10 місце серед інших регіонів України, по обсягах на душу населення - 6 місце. Інвестування в економіку області здійснювали партнери з 46 країн світу. За весь період інвестиційної діяльності найбільше прямих іноземних інвестицій надійшло із таких країн:

- Сполучені Штати – 36,8 млн. дол. США (18,9 % від загального обсягу);
- Німеччини – 25,8 млн. дол. США (13,2 %);
- Австрії – 24,1 млн. дол. США (12,3 %);
- Угорщини – 22,0 млн. дол. США (11,3 %).

Структура надходження іноземних інвестицій за галузями економіки є такою:

- промисловість – 154,1 млн. дол. США;
- торгівля - 16,4 млн. дол. США;
- лісове господарство – 3,6 млн. дол. США;
- будівництво – 2,0 млн. дол. США;
- сільське господарство – 0,8 млн. дол. США;
- допоміжні транспортні послуги – 2,4 млн. дол. США.

На території області діють пільгові умови інвестиційної діяльності: спеціальний режим інвестиційної діяльності (Територія Пріоритетного Розвитку) та Спеціальна Економічна Зона (СЕЗ) "Закарпаття". Кількість інвестиційних проектів, які реалізовувалися в рамках цих режимів, станом на 1 січня 2004 р. становила 129 загальною кошторисною вартістю 618,8 млн. дол. США. З початку реалізації проектів залучено інвестицій на суму 169,2 млн. дол. США, з них 48,36 млн. дол. США у 2003 році. Станом на початок 2004 року підприємствами ТПР та СЕЗ створено і збережено 16,6 тис. робочих місць, реалізовано продукції і транспортно-експедиційних послуг на суму 1 млрд. 975,8 млн. грн., у тому числі в 2003 році – 1 млрд. 93 млн. грн.

У структурі промисловості найбільшу частку станом на 1 січня 2004 р. займають відповідно машинобудівна промисловість – 25,1 %, харчова промисловості та переробка сільськогосподарських продуктів – 21,2 %, виробництво деревини та виробів із деревини – 20,4%, легка промисловість – 8,0 %, хімічна та нафтохімічна промисловість – 5,8 %.

Поряд із виробничою сферою важливе місце в економіці Закарпаття посідає туризм і рекреація: на території області розташовані 227 закладів туристично-рекреаційного призначення, із яких 20 санаторіїв, 23 лікувально-оздоровчі заклади і пансіонати, 97 баз відпочинку та 77 готельних установ. За моніторинговими спостереженнями Управління по туризму та курортах Закарпатської обласної державної адміністрації

ними у 2003 році було надано послуги майже 195 тис. рекреантам, що на 34,1 тис.чол. (21%) більше, ніж у 2002 році.

У Закарпатській області в 2003 році в 722 загальноосвітніх навчальних закладах усіх форм власності навчалося 194,9 тис. учнів. Основу системи професійної освіти складали 20 державних закладів (де навчалися 20 тис. учнів), серед яких 3 вищі професійні училища і 14 професійних ліцеїв. Функціонували 4 вищі державні навчальні заклади III-IV рівнів акредитації (Ужгородський національний університет, Мукачівський технологічний інститут, Ужгородський державний інститут інформатики, економіки і права, Мукачівський гуманітарно-педагогічний інститут) та 2 недержавної форми власності (Закарпатський угорський педагогічний інститут, Українська богословська академія), 14 вищих навчальних закладів I-II рівнів державної акредитації, а також 3 недержавної форми власності. 19 організацій були зайняті виконанням наукових досліджень і розробок (серед них регіональні відділення Національної Академії Наук України), в яких працювало 884 особи. Крім того, в області діють дошкільні і позашкільні навчальні заклади.

У сфері культури в області діють 6 музеїв, працює 5 професійних театри (обласний український музично-драматичний, обласний російський драматичний, ляльковий, угорський драматичний, приватний театр “Бенефіс”) та 6 концертних організацій.

1.1.2 Підкарпатське воєводство (Польща)

Підкарпатське воєводство розташоване на південному-сході Республіки Польща і межує з Словаччиною (131 км.) та Україною (235 км.). Важливі міста воєводства – Ржешов, Стальова Воля, Мєльці, Денбіце, Ясло, Ярослав, Санок, Кросно. Транспортна інфраструктура представлена залізницею (969 км), мережею автомобільних доріг з твердим покриттям (14067 км).

Територія Підкарпатського воєводства становить 17 890 км^2, кількість населення – 2 131 тисяч осіб, а щільність населення складає 119 осіб на км^2 (зокрема у Бещадському повіті цей показник дорівнює 26 осіб на км^2, що є найнижчим показником у Польщі). Динаміка зростання населення становить 13 546 осіб в рік, а відповідний показник міграції дорівнює 1 627 осіб. Характерною рисою польської прикордонної території є низький ступінь урбанізації (41%), при середньому національному показнику - 61,8%. Рівень природного приросту населення у воєводстві становить + 2%.

Для вікової структури населення характерним є переважання населення працездатного віку (1271,5 тис. осіб). Молодь складає 555,6 тис. осіб, а частка людей пенсійного віку становить 304,3 тис. осіб. Частка безробітних у воєводстві становить 17,2%, кількість працюючого населення - 926,5 тис. осіб. ВВП становить 2932 євро на душу населення

У загальній площі земель висока частка припадає на землі землеробського використання (52,8 %), при середньому показнику в державі – 59,5%. Значною перешкодою для ефективного землеробського виробництва є високий рівень роздробленості територіальної структури господарств у Підкарпатському воєводстві (82,3% землеробських господарств займають площу меншу аніж 5 га).

Найбільш індустріалізованими повітами Підкарпатського воєводства, яким притаманна розвинена технічна інфраструктура і велика кількість суб'єктів господарювання, в тому числі із залученням іноземного капіталу, є повіти Стальова Воля, Мєльці, Денбіце, Ясло, Ярослав. Водночас, в таких повітах, як Перемишль, Стрижув, Колбушов, Ропчице-Сендзічув переважає землеробство і характерним є низький ступінь урбанізації і індустріалізації.

Економічна структура воєводства є такою: у сільському господарстві зайнято 48,2% населення; у сфері послуг – 31,7%, у промисловості – 20,1% населення. Рівень іноземних інвестицій в економіку становить 2 млрд. доларів США, а у розрахунку на одну особу – 938 доларів США. До головних секторів економіки з іноземними інвестиціями належать сфера послуг (1,1 млрд. доларів США), промисловість (0,8 млрд. доларів США), будівництво (0,1 млрд. доларів США).

Серед вищих навчальних закладів воєводства слід відзначити Технологічний університет в Ржешові, Університет Ржешова, Університет інформаційних технологій та менеджменту, Школу бізнесу Ржешова.

1.1.3. Кошицький та Пряшівський краї (Словаччина)

Кошицький і Пряшівський краї розташовані у східній частині Словацької Республіки. Загальна площа обох регіонів становить 10 459 км^2. Кількість населення, що проживає на території Кошицького і Пряшівського країв становить 1 111 177 осіб, щільність – 113,5 осіб на км^2 у Кошицькому краї та 88,0 осіб на км^2 у Пряшівському. Показник динаміки зростання населення складає 4 361 особу на рік, міграції - - 90 осіб на рік.

Площа Пряшівського краю - 8 593 км^{2,} що складає приблизно 18 % території Словаччини. На північному сході розташовані гори - Високі Татри та Низькі Татри. За показником кількості населення (784 451 особи) це один з найбільших регіонів країни. Більшість населення проживає в містах. Пряшівський регіон поділений на 13 районів, найбільші міста – Пряшів, Бардейов, Гуменне, Кежмарок, Левоча, Медзилаборце, Попрад, Сабінов, Сніна, Стара Любовня, Стропков, Свіднік, Вранов над Топльов.

Пряшівський край на півночі межує з Польщею (протяжність кордону – 320 км), на сході з Україною (30 км). На заході край межує з регіонами Жіліна та Банскою Бистрицею, на півдні - з Кошицьким краєм. На кордоні з Польщею розташовані пункти перетину Вишній Комарнік – Барвінок, Палота – Радожіце, Цірц – Лулецхов, Татранска Яворіна – Буковина; важливою є розбудова нового пункту перетину кордону для вантажних перевезень Мнішек над Попрадом – Конечна. Автомобільні пункти перетину з Україною є такими: Вишнє Нємецьке – Ужгород, Убля - Малий Березний та завершується розбудова пункту перетину Уліч – Великий Березний. Також діють пункти перетину для залізничних перевезень Матьовце – Павлове і Чієрна-над-Тисою – Чоп.

По території краю проходить магістраль Е 50 (Братислава – Жіліна, Попрад – Пряшів – Кошіце –Міхаловце). Залізнична та автобусна транспортні мережі об'єднують більшість міст регіону, однак залізнична потребує реорганізації та модернізації. В Пряшівському краї знаходиться міжнародний аеропорт Попрад Татри, а також місцеві аеропорти Гуменне, Сабінов та Пряшів. В Кошицькому краї розташований міжнародний аеропорт Кошіце.

Щодо рівня економічного розвитку регіонів, то у 2000 р. в Кошицькому краї було вироблено 13,3 % ВВП Словаччини в обсязі 123 713 млн. словацьких крон, що становить 161 458 словацьку крону на душу населення. Відповідно – у Пряшівському регіоні було вироблено 9,0 % ВВП Словаччини в обсязі 83 715 млн. словацьких крон, що становить 106 496 словацьку крону на душу населення. Станом на 31 грудня 2000 р. в Кошицькому краї проживало 767 256 осіб (20,60 % - молодь, 62,26 % - зайняте населення і 17,14 % - пенсіонери), відповідно у Пряшівському регіоні – 787.483 особи, з яких 23,03 % - молодь, 61,03 % - зайняте населення і 15,94 % – пенсіонери.

Більшість населення працює у сфері послуг: у Пряшівському краї – 56,8 %, у Кошицькому – 63,0 %. У сільському господарстві зайнято відповідно 6,9 % і 5,1 % усіх працюючих; у промисловості – 36,4 % і 31,9 %. Серед галузей економіки (промисловості) у Пряшівському краї домінує харчова промисловість, машинобудування; у Кошицькому – металургія, виробництво і збут електроенергії та газу.

Кількість безробітних у Кошицькому краї становила 89,3 тис. осіб (17,6% усіх безробітних), відповідно у Пряшівському регіоні – 83,1 тис. осіб (16,4%).

Станом на 2001 р. в економіку Пряшівського краю було вкладено 2,4 % усіх іноземних інвестицій, що надійшли у Словаччину, у Кошицький край - 16,4 %. Таким чином, Кошицький край займає друге місце за цим показником (за Братиславський краєм), а Пряшівський – останнє.

1.1.4. Саболч-Сатмар-Березька область (Угорщина)

Саболч-Сатмар-Березька область знаходиться у північно-східній частині Угорської Республіки і межує з трьома державами: на півночі з Словаччиною (5 км кордону), на північному сході з Україною (136,6 км), на південному сході з Румунією (93,5 км). Область була сформована у 1951 р. внаслідок об’єднання окремих територій колишніх комітатів Сатмар і Берег.

Область розташована на території Угорської Низовини та охоплює приблизно 78 % території Верхньої Тиси; найвища точка - Гопортьо (183 м над рівнем моря). Територія становить 5.937 км^2, що складає 6,4 % загальної площі Угорської Республіки; за площею область посідає шосте місце в країні. Всього на території області знаходиться 229 поселень, серед яких один обласний центр - місто Ніредьгаза та 19 міст. Область поділяється на 10 статистично-територіальних регіонів та 17 районів з місцевим самоврядуванням.

У Саболч-Сатмар-Березькій області станом на 31 грудня 2001 р. проживає 588 тис. осіб, що становить 5,8 % усього населення Угорщини. В обласному центрі Ніредьгаза проживає 117 тис осіб. Станом на 2000 рік щільність населення становила 99 осіб на км^2, що на 10 осіб/км^2 нижче від загальнодержавного показника. Приблизно половина населення (47 %) проживає у містах.

Близько 93 % населення області складають угорці; найбільшу меншину формують роми (26 тис. осіб, що є 5 % усього населення), німці (727 осіб) та українці (472 особи). Через низький рівень природного приросту населення в області, його чисельність у 2001 р. зменшилась на 311 осіб, а враховуючи міграцію - на 1 437 осіб.

У 2001 р. в Саболч-Сатмар-Березькій області було вироблено 3,3 % ВВП Угорщини в обсязі 486 млрд. форинтів (2240 млн. дол.), що становить 826 тис. форинтів на душу населення. Область за показником ВВП на душу населення знаходиться на передостанньому місці серед інших областей Угорщини.

Структура економіки є наступною: частка таких галузей як сільське господарство, тваринництво, лісове та рибне господарства складає 9,1 %, промисловості та будівництва - 16,8 %, сфери надання послуг - 10,8 %, торгові та ремонтні підприємства - 17,6 %. Приблизно третина населення (31 %) працює в промисловості, 13 %– в галузі освіти, 13 % - в управлінні, 10 % - у медицині та соціальному забезпеченні, 9 % - у торгівлі та у сфері ремонтних послуг та 3 % у сільському, лісовому господарстві та рибальстві. У 2001 р. частка безробітних становила 9,6 % (загальнодержавний показник – 5,7%).

У 2001 р. в області діяло 1 119 підприємств з іноземним капіталом, який складав суму 2174 млрд. форинтів. Найбільші обсяги інвестицій надійшли з США, Німеччини та з Швейцарії. На сьогодні на території області діють сім об'єктів, які мають статус промислових парків і розташовані в містах Ніредьгаза, Ченгер, Фегердярмат, Нірбатор, Матесалка, Тужер та Загонь.

У 47 загальноосвітніх школах Саболч-Сатмар-Березькій області навчається близько 20 тис. учнів, у 18 професійно-технічних школах – 7,4 тис. учнів (на денному відділенні). Вищу освіту можна здобути у Ніредьгазькому інституті, на медичному факультеті Дебреценського університету, на факультеті Інституту інформатики ім. Габора Денеша, у Греко-католицькому інституті релігієзнавства ім. Святого Атанаса, а також у філії Інституту фінансів. У 2000 р. в області діяли 59 науково-дослідних інститутів, в яких працювало 472 науковці. Культурне життя області різноманітне: діють 1 театр, 46 кінотеатрів, 27 музеїв, 212 бібліотек органів самоврядування.

1.1.5. Повіти Сату-Маре та Марамуреш (Румунія)

Повіти Сату-Маре та Марамуреш розташовані на північно-західному прикордонні Румунії. На півночі ці території межують з Україною (Закарпатською областю), на заході повіт Сату-Маре межує з Угорщиною (областю Саболч-Сатмар-Берег).

Територія регіонів охоплює низовину річок Самош, Тур та Красна, а на сході розташовані гірські масиви Аваш та Гутин (найвища точка Кішковеш (Pietroasa) – 1200 м. над рівнем моря). Загальна площа повіту Сату-Маре становить 4.418 кв. км, що становить 1,85 % території держави. Загальна площа повіту Марамуреш - 6.304,4 кв. км. Серед 60 поселень повіту Сату-Маре 4 мають статус міст: Сату-Маре (центр повіту), Надькароль, Авашфелшофалу та Ташнад. У повіті Марамуреш розташовано 2 міста: Байа-Маре (центр повіту) і Сігет.

Населення повіту Сату-Маре у 2001 р. складало 388, 9 тисяч осіб, щільність населення 88,0 осіб/ кв. км. Рівень народжуваності у 2001 р. (10 %) був нижчим рівня смертності (13 %). Населення повіту Марамуреш у 2001 р. складало 510,1 тисяч осіб, щільність населення (80,9 осіб/ км^2). Приріст населення є від'ємним - -1,1 %.

Рівень урбанізації населення повіту Марамуреш становить 52,6 %. ВВП на душу населення у 2001 р. складав 3 563 доларів США. В структурі економіки повіту Марамуреш переважає сектор послуг (49,3 % зайнятого населення, 38,4 % ВВП). У

сільському господарстві ці показники складають відповідно 2,8 % працездатного населення і 17,8 % ВВП; у промисловості – 47,8 % населення, 30,9 % ВВП. Безробітних нараховується 3,9 тисяч. осіб, що становить 6,1% від загального кількості населення повіту.

У структурі економіки повіту Сату-Маре важливу роль відіграє сільське господарство - у 2001 р. у цьому секторі економіки було зайнято 48,6 % працюючого населення, у промисловості-будівництві – 27,0 %, у сфері послуг – 24,0 %; у лісовому господарстві – 0,4 %. Частка безробіття є нижчою національного показника: відповідно 3,1 % і 8,7 % станом на кінець 2001 р.

Іноземний капітал є присутнім у 350 підприємницьких структурах, з яких найпотужнішими є представництва концернів Steilmann, Electrolux та Draxlmaier. Іноземні інвестиції, які надходять в регіон, концентруються у торгівлі, секторі послуг та будівництві.

Рівень іноземних інвестицій у повіті Марамуреш становить близько 53 млн. доларів США, що складає 104 долари на душу населення. Найбільша частка іноземних інвестицій присутня у деревообробній промисловості – 22, 3 млн. доларів США; в харчовій промисловості цей показник дорівнює 9,6 млн. доларів США; у видобувній промисловості – 5,6 млн. доларів США; у лісовій промисловості – 3,9 млн. доларів США.

У повіті Сату-Маре діє 26 загальноосвітніх шкіл, 27 ліцеїв та 8 навчальних закладів пост-ліцейної освіти. Вищу освіту студенти здобувають у філії Університету Бабеш-Болья в Коложварі та у філії Університету ім. Васила Голдіша в Арадеє. У 2001 р. у загальноосвітніх школах навчалося 12 852 учнів, а в середніх закладах освіти – 2 169 студентів. Повіт Сату-Маре має мережу культурних закладів: театри, філармонія, 60 бібліотек, 1 постійно діючий кінотеатр, 4 багатофункціональних будинків культури, 17 музеїв, 2 мистецькі галереї.

Найважливішими вищими навчальними закладами повіту Марамуреш є Північний Університет в Бая-Маре, Університет Бабеш-Бойаї, Університет Голдіс, Університет Марматіа та Теологічний інститут.

1.2. SWOT-АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

1.2.1. Загальні умови розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні

Територія прикордонних регіонів країн Карпатського регіону знаходиться на перехресті транс-європейських та євразійських торгових шляхів, енергетичних та інфраструктурних мереж.

Використати всі вигоди геополітичне розташування прикордонних регіонів України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії можна шляхом пошуку спільних економічних та інших регіональних інтересів, їх гармонізації з національними пріоритетами усіх країн, основними тенденціями міждержавного співробітництва. Цьому можуть сприяти традиції транскордонного співробітництва між країнами, вироблені у другій половині XX століття.

Незважаючи на існування значних відмінностей у розвитку цільових територій п'яти країн, вони мають багато спільних характеристик, зокрема схожі географічно-кліматичні умови, можливості для розвитку сільського господарства та супутніх галузей, які вже упродовж багатьох століть є традиційно основою економіки регіону. Специфікою усього регіону є багатоетнічний склад населення, зокрема розмежування етнічних груп кордонами, що розподіляють територію на п'ять держав.

Водночас, периферійне розташування територій Карпатського регіону щодо національних центрів має негативні соціально-демографічні наслідки, зокрема значна частка безробітного населення у порівнянні із загальнонаціональними показниками, високий рівень міграції населення, насамперед трудової. Новою загрозою для розвитку регіону є його периферійне розташування щодо решти території Європейського Союзу, а формування нового зовнішнього кордону ЄС може негативно позначитися на ефективності транскордонного співробітництва між територіями Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії, з одного боку, та України, з іншого.

До сильних сторін у сфері стратегічного та просторового планування розвитку цільових прикордонних територій Карпатського регіону належить діяльність спеціальних розвиткових інституцій, зокрема агентств регіонального розвитку, наявність розроблених спільних концепцій розвитку прикордонних регіонів держав Карпатського регіону.

SWOT-аналіз демонструє такі сильні та слабкі загальні характеристики для розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні, а також сприяє виявленню наступних потенційних можливостей та загроз:

1. Загальні умови розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні	**1. Загальні умови розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні**
Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Сприятливе геополітичне розташування - Об'єднуюча ланка між Західною, Південною та Східною Європою - Досвід і традиції транскордонного співробітництва між різними соціальними	- Периферійне положення відносно ЄС, а також щодо національних центрів - Зовнішній кордон ЄС - Межа дії різних програм ЄС, спрямованих на підтримку транскордонного

групами	співробітництва
Можливості	**Загрози**
- Нові ініціативи ЄС щодо країн-сусідів (Україна), включно спрямованих на підтримку транскордонного співробітництва у різних сферах та безпеки кордонів - Підтримка Європейським Союзом спрощеного перетину кордону ЄС громадянами України, що проживають у прикордонній зоні - Підвищення професійного рівня урядовців у сфері транскордонного співробітництва - Створення зони вільної торгівлі між ЄС та Україною	- Ускладнення умов для транскордонних контактів через дію візового режиму між новими членами ЄС та Україною (з 2007 р. – Шенгенського режиму) - Відсутність підтримки національними урядами та ЄС транскордонного співробітництва між новими членами Євросоюзу та Україною - Переорієнтація економічного виробництва на внутрішні національні ринки та спільний ринок ЄС (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія)
2. Населення	**2. Населення**
Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Традиційно міцні родинні зв’язки у населення - Локальний патріотизм населення - Значний рівень вільних людських ресурсів - Етнічна різноманітність та етнічна толерантність населення	- Збільшення частки людей похилого віку - Зменшення рівня народжуваності - Значний рівень міграції
Можливості	**Загрози**
- Підвищення рівня соціальної мобільності населення - Підвищення освітнього та професійного рівня людських ресурсів	- Подальший економічний спад і загострення соціальної кризи в периферійних субрегіонах - Трудова міграція населення із прикордонних регіонів - Поширення негативних соціальних явищ серед населення
3. Просторове планування, розміщення населених пунктів	**3. Просторове планування, розміщення населених пунктів**
3.1. Просторове планування	**3.1. Просторове планування**
Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Існування у всіх цільових країнах національного законодавства з питань просторового планування - Започаткування роботи по розробці спільних транскордонних програмних документів	- Відмінне національне законодавство з питань просторового планування - Низький рівень участі місцевих громад у процесі просторового планування
Можливості	**Загрози**
- Практичне запровадження спільних транскордонних програмових документів у сфері просторового планування - Підтримка ініціатив щодо просторового планування у транскордонних регіонах Європейським Союзом	- Ускладнення запровадження спільних транскордонних просторових ініціатив через кордон ЄС
3.2. Розміщення населених пунктів	**3.2. Розміщення населених пунктів**

Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Рівномірний розподіл населених пунктів по всій території Карпатського регіону - Здійснення адміністративно-територіальної реформи у країнах-нових членах ЄС	- Велика кількість малих сіл/міст - Віддаленість малих міст та сіл від регіональних центрів
Можливості	**Загрози**
- Покращення інфраструктурного зв’язку між населеними пунктами та регіональними центрами - Здійснення адміністративно-територіальної реформи в Україні і укрупнення територіальних громад	- Труднощі у наданні базових соціальних благ у всіх населених пунктах - Збільшення різниці у рівнях доступу до транспортної та комунікаційної інфраструктури у різних населених пунктах

1.2.2. Інфраструктура

Програмова територія має сприятливі умови для розвитку транзитних перевезень, добре розвинуту мережу доріг, хоча, в основному, недостатньої якості, що створює затримки у перевезенні пасажирів та вантажів.

Загальний аналіз інфраструктури цільових територій Карпатського регіону дає підстави для висновку про недостатньо високий рівень її розвитку, зокрема транспортної інфраструктури. Дороги не відповідають навантаженням та пропускній здатності як в окремих секторах, так і в цілому. Беручи до уваги важливу геополітичну та геоекономічну роль прикордонних регіонів, одним із основних завдань розвитку інфраструктури є також реконструкція існуючих та будівництво нових пунктів перетину кордону між країнами Карпатського регіону, враховуючи відповідні європейські стандарти. Існуюча кількість прикордонних пунктів перетину є недостатньою, а їх технічний стан не відповідає потребам пасажирських та транспортних перевезень.

SWOT-аналіз демонструє такі сильні та слабкі загальні характеристики для розвитку інфраструктури у Карпатському регіоні, а також сприяє виявленню наступних потенційних можливостей та загроз:

4. Інфраструктура	**4. Інфраструктура**
Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Сприятливе геополітичне розташування за напрямами «Північ-Південь», «Схід-Захід» - Наявність мережі Східно-Західних з’єднань і транзитних коридорів національного та європейського значення	- Обмеженість доступу до всього регіону та низький технічний і технологічний рівні усієї інфраструктури
Прикордонна інфраструктура: - Функціонування пунктів перетину кордону (ППК) між більшістю прикордонних територій; створення ППК між Україною та Польщею, Україною та Румунією, додаткових між Україною та Угорщиною - Розвинута система логістичних терміналів, діяльність екстенсивного транспортного	***Прикордонна інфраструктура:*** - Недостатня кількість ППК, зокрема на кордоні між Україною-Польщею, Україною-Румунією; низька пропускна спроможність діючих ППК на українському, угорському та словацькому кордонах. - Відсутність пунктів спільного

вузла «Чоп – Загонь – Чіерна-над-Тисою» на україно-угорсько-словацькому кордоні - Проходження через територію регіону П’ятого транспортного коридору (Триєст-Любляна-Будапешт-Братіслава- Чоп-Львів)	прикордонного контролю - Існування черг та тривалість процедур перетину кордонів
Транспорт: <u>Дороги:</u> - Досить хороша якість інфраструктури доріг 1-го і 2-го рівнів (Словаччина, Угорщина) по напряму угорсько-українського кордону «Відень-Будапешт-Львів» - Будівництво в Словаччині швидкісного шосе за напрямком «Попрад-Пряшів-Міхаловці-Ужгород» - Реабілітація в Україні автомагістралі М-06 “Київ-Чоп” <u>Залізниця:</u> - Базове залізничне з’єднання між усіма п’ятьма країнами Карпатського регіону - Відносно висока якість залізниць у Словаччині (у більшості випадків – електрифіковані) - Відносно низька вартість подорожей залізницею - Велика пропускна спроможність транспортного вузла “Чоп – Загонь – Чіерна-над-Тисою” (Україна-Угорщина-Словаччина) - Наявність діючих вузькоколійних залізниць <u>Авіація:</u> - Аеропорти національного значення у всіх п’яти прикордонних регіонах (деякі з них з обмеженою кількістю міжнародних рейсів – Словаччина, Польща) <u>Водний транспорт:</u> - Існування вантажного і пасажирського з’єднання на угорській стороні річки Тиса - Використання річок Тиса і Самош для розвитку туризму в Угорщині, Румунії, Україні	***Транспорт:*** <u>Дороги:</u> - Недостатня кількість дорожньої інфраструктури 1-го рівня (швидкісні шосе) - Поганий стан дорожньої інфраструктури 2-го рівня (регіональні, місцеві дороги) у всіх країнах Карпатського регіону - Обмежена пропускна спроможність доріг - Відсутність прикордонної дорожньої інфраструктури - Низький рівень розвитку громадського транспорту <u>Залізниця:</u> - Відсутність комплексного з’єднання між залізницями усіх п’яти країн, тільки 37 км доріг на польській стороні - Відсутність консолідації залізничної системи на українській частині Карпатського регіону (Ужгород-Чернівці) - Низький рівень електрифікації - Різні типи залізничних колій між Україною та її сусідами, відсутність глибоких рівнобіжних входів у залізничні системи <u>Авіація:</u> - Мала кількість постійних авіарейсів у межах Карпатського Єврорегіону - Нерозвинена система вантажних перевезень - Нестача транзитних пасажирів і вантажних рейсів <u>Водний транспорт:</u> - Недостатнє використання транспортних можливостей Карпатських рік - Відсутність державної підтримки в сфері розвитку водного транспорту
Комунікаційна інфраструктура: - Розвинута інфраструктура телефонного і поштового зв’язку	***Комунікаційна інфраструктура:*** - Відсутність системної державної підтримки в сфері розвитку ІТ

- Основні населені пункти покриті мережею мобільного зв’язку - Відносно добре розвинута система Інтернет – зв’язку, збільшення громадських пунктів доступу до Інтернету (Інтернет – Кафе)	- Слабка телекомунікаційна система - Відсутність спільних для усього Карпатського регіону ЗМІ - Нестача каналів доступу до Інтернету високої якості
Можливості	**Загрози**
Прикордонна інфраструктура: - Формування спільних пунктів прикордонного контролю та запровадження відповідної процедури на кордонах України з країнами ЄС - Використання ресурсів ЄС, спрямованих на розвиток мережі пунктів перетину кордонів (ППК) на його зовнішніх кордонах, зокрема створення додаткових пунктів між Україною та сусідніми державами по периметру Закарпатської області - Вдосконалення процедури перетину кордону (технології митних перевірок, тривалість перетину кордону та інше) - Розвиток інфраструктури прикордонних пунктів пропуску	Нестача фінансування розвитку інфраструктури з боку місцевих та національних органів влади ***Прикордонна інфраструктура:*** - Ускладнення перетину кордону для пасажирів і вантажів в результаті введення візового режиму між Україною та сусідніми країнами - Нестача фінансування розвитку інфраструктури у прикордонних регіону з боку національних та місцевих органів влади - Існування бар’єрів у процедурах перебудови ППК після розширення ЄС (крім України та Румунії до 2007 р.) - Недостатній розвиток і велика відстань між міжнародними перевезеннями, що зменшить прибутковість перевезень, а також низький технічний і технологічний рівень даних перевезень
Транспорт: <u>Дороги:</u> - Реалізація планів вдосконалення і розширення національної мережі доріг 1-го рівня (Угорщина, Україна), зокрема в рамках Міжнародного транспортного коридору “Критський – 5” - Існування угоди для вдосконалення і з’єднання транспортного коридору Північ-Південь з Європейським Східно-Західним коридором - Можливість швидкого заповнення відсутніх транскордонних мереж з порівняно малими фінансовими витратами <u>Залізниця:</u> - Використання, реконструкції традиційної системи залізничних з’єднань між прикордонними регіонами Польщі, Словаччини, Угорщини, України та Румунії, зокрема вузькоколійок і можливість їх реконструкції	***Транспорт:*** <u>Дороги:</u> - Відсутність розбудови північно-південних з’єднань - Переорієнтація перевезень із країн СНД у Європу через Україну на Росію і Білорусію - Нестача розуміння на національних рівнях країн Карпатського регіону необхідності розвитку меридіанних транспортних ліній - Транспортні шляхи пролягають вздовж територій, які охороняються <u>Залізниця:</u> - Закриття залізничного з’єднання Польщі з рештою території Карпатського регіону

- Електрифікація залізниць Карпатського регіону <u>Авіація:</u> - Розвиток співробітництва між діючими аеропортами Карпатського регіону - Використання інфраструктури колишніх військових аеропортів - Збільшення кількості рейсів завдяки чиннику зростання рівня доходів населення <u>Водний транспорт:</u> - Розвиток системи водного з’єднання між Тисою і Дунаєм - Будівництво порту на р. Тиса в районі м. Чоп (Україна) <u>Мультимодальний транспорт:</u> - Можливості для розвитку логістичних і сервісних центрів, а також комбінованих терміналів	<u>Авіація:</u> - Конкуренція між діючими аеропортами - Закриття аеропорту в м. Ужгород (Україна), що знаходиться на кордоні з Словаччиною, у зв’язку з членством Словаччини в НАТО і ЄС <u>Водний транспорт:</u> - Затримка процесу підписання міждержавного договору з питань міжнародної навігації на річці Тиса <u>Мультимодальний транспорт:</u> - Відсутність погодженої міжнародної стратегії розвитку мультимодального транспорту
Комунікаційна інфраструктура: - Розвиток комунікаційної системи й автоматизація поштової системи	***Комунікаційна інфраструктура:*** - Технічний застій розвитку - Низька можливість використання сучасних комунікаційних послуг населенням - Інформаційна ізоляція прикордонних регіонів

1.2.3. Економіка

Загальною характеристикою цільової території є низький рівень економічного розвитку у порівнянні із загальнонаціональними показниками. До спільних рис також належить існування застарілої техніки і технології промисловості, нестача інновацій у виробництві. Незважаючи на динамічний розвиток сфери послуг, значна кількість можливостей, зумовлених прикордонним розташуванням території, не використовується. Економічна активність, в основному, зосереджена в містах.

Недостатнім є рівень залучення іноземних інвестицій. На всій програмній території існує нестача інституцій підтримки бізнесу та інформаційної підприємницької інфраструктури.

Основною проблемою ринку праці є невідповідність між вимогами роботодавців та типом кваліфікації потенційних працівників. Водночас, значний відсоток незайнятого населення, підвищення рівня кваліфікації молоді, конкурентноздатний рівень оплати праці можуть стати привабливими чинниками для потенційних інвесторів, що, надалі, сприятиме економічному розвитку регіону.

Пріоритетом економічного розвитку прикордонних регіонів усіх п’яти країн є формування ринкової конкурентоспроможної економіки, ефективне використання переваг, зумовлених геоекономічним розташуванням території. Іншим важливим завданням є формування механізму транскордонної економічної співпраці між Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією, з однієї сторони, та Україною, з іншої, в умовах, коли їх території будуть знаходитися по різні боки кордону Європейського Союзу.

Подальший аналіз економічного розвитку транскордонного регіону буде зроблено крізь призму виокремлення таких сегментів як розвиток підприємництва, малого і середнього бізнесу; розвиток технологій та інновацій; дослідження кваліфікації населення та ринку праці.

SWOT-аналіз демонструє такі сильні та слабкі риси розвитку економіки у Карпатському регіоні, а також сприяє виявленню наступних потенційних можливостей та загроз:

5. Економіка	**5. Економіка**
5.1 Підприємництво і МСБ	**5.1 Підприємництво і МСБ**
Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Наявність відносно дешевих трудових ресурсів - Активність і підприємливість населення - Традиційні транскордонні зв’язки між підприємцями Карпатського регіону та близька відстань до потенційних транскордонних ринків збуту - Існування високоякісної сировинної бази для харчової та лісової промисловостей - Зростаючий інтерес потенційних інвесторів - Добре розвинута мережа інституцій підтримки розвитку малого та середнього бізнесу (на національному та регіональному рівнях) - Доступ до програм ЄС (PHARE, ISPA, SAPARD у Польщі, Словаччині, Угорщині, Румунії) - Доступ до програми ЄС TACIS (Україна)	- Низький рівень інноваційної діяльності на підприємствах та їх недостатньо високий технологічний рівень - Низький рівень інвестицій та доступу до капіталу - Незадовільне застосування законодавства щодо підтримки бізнесу - Незбалансована структура інституцій підтримки бізнесу - Недостатній рівень розвитку мовних і бізнес-навичок у підприємців Карпатського регіону
Можливості	**Загрози**
- Використання переваг навколишнього середовища для економічного розвитку - Впровадження високих технологій - Зростання споживчого ринку - Зростаючий інтерес потенційних інвесторів до деяких галузей промисловості чи територій - Зростання сектору послуг - Сприятливі умови для обміну досвідом і	- Низький притік іноземних інвестицій у порівнянні із західними регіонами країн-нових членів ЄС - Конкуренція між регіонами - Великі відстані між прикордонними регіонами і національними центрами - Розходження в законодавчій базі, що негативно позначається на прикордонному співробітництві МСБ та не передбачувані

передачі ноу-хау - Вдосконалення структури інституцій підтримки бізнесу та їх мереж - Підтримка транскордонного співробітництва підприємців регіональними та органами влади, торгово-промисловими палатами та іншими спеціалізованими інституціями	зміни в національних політиках підтримки бізнесу - Введення Шенгенського візового режиму
5.2 Технологія та Інновації	**5.2 Технологія та Інновації**
Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Функціонування університетів в усіх цільових прикордонних регіонах - Діяльність інститутів технічної освіти у всіх цільових прикордонних регіонах - Створення дослідницьких та інноваційних інституцій	- Слабкі традиції у сфері теоретичних і прикладних досліджень, розробки нових технологій - Слабкі зв’язки між науковцями і винахідниками прикордонних регіонів - Недостатнє фінансування досліджень з боку держави і міжнародних організацій
Можливості	**Загрози**
- Розвиток та підтримка дослідницької діяльності у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності - Транскордонне співробітництво у сфері науки та “ноу-хау” - Створення організацій, які займаються обміном технологій - Розвиток сучасної телекомунікаційної інфраструктури - Специфічна консультаційна роль ТКС і використання існуючих потенціалів можуть підсилити доступ до інновацій, досліджень і технологій	- Ускладнений доступ до інновацій і технологій МСБ, що діють на сільських територіях - Фіскальна політика національних урядів - Відсутність достатніх ресурсів для купівлі та запровадження нових технологій
5.3 Кваліфікація і ринок праці	**5.3 Кваліфікація і ринок праці**
Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Конкурентноздатний ринок трудових ресурсів - Значна кількість незайнятого кваліфікованого населення - Достатньо високий рівень освіти молоді	- Високий рівень структурного і довгострокового безробіття - Невідповідність між освітнім рівнем працівників і вимогами роботодавців - Відсутність ефективних державних/ регіональних/міжнародних програм по зменшенню рівня безробіття - Відсутність угод про взаємне працевлаштування між країнами Карпатського регіону
Можливості	**Загрози**
- Використання порівняльних переваг витрат на виробництво на території Карпатського регіону - Підвищення професійного рівня людських ресурсів, зокрема, як результат, здійснення заходів щодо підвищення кваліфікації та перекваліфікації наявних людських	- Мала кількість робочих місць, які задовольняють потреби потенційних працівників - Відтік кваліфікованих кадрів - Збільшення соціальних патологій - Нелегальна міграція - Відсутність реорганізованих освітніх

ресурсів - Зростання робочих місць в установах прикордонної та митної інфраструктури	програм - Погіршення національних і європейської економічної кон’юнктури

1.2.4. Навколишнє середовище, природа та розвиток сільської місцевості

Для усієї території Карпатського регіону є притаманним подібність природних умов, а також, завдяки невисокому рівню промислового виробництва та значній сільській території, існування недоторканих і добре збережених екологічних систем. Кліматичні умови регіону є сприятливими для розвитку сільського господарства, а існування багатих та різноманітних ландшафтів, культурних традицій у багатонаціонального населення – для розвитку альтернативних джерел працевлаштування населення і, взагалі, розвитку сільської території. Водночас, промислова діяльність, в якій не дотримано європейських стандартів охорони довкілля, вирубка лісів, низька екологічна культура населення, не завжди зважений розвиток інфраструктури негативно впливають на екологічну рівновагу в регіоні та на розвиток сільської місцевості.

Подальший аналіз навколишнього середовища, природних умов та розвитку сільської місцевості транскордонного регіону, буде зроблено крізь призму виокремлення таких сегментів, як розвиток навколишнього середовища та дослідження багатофункціонального розвитку сільської місцевості.

SWOT-аналіз демонструє такі сильні та слабкі сторони розвитку навколишнього середовища та сільської місцевості у Карпатському регіоні, а також сприяє виявленню наступних потенційних можливостей та загроз:

6. Навколишнє середовище, природа і розвиток сільської місцевості	**6. Навколишнє середовище, природа і розвиток сільської місцевості**
6.1. Навколишнє середовище	**6.1. Навколишнє середовище**
Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Подібність географічних, біодиверсифікаційних, кліматичних умов у на всій території Карпатського регіону - Наявність законсервованих і недоторканих екологічних систем - Порівняно незабруднене навколишнє середовище та відносно стабільна екологічна ситуація - Добра якість поверхневих і підземних вод - Порівняно велика кількість національних парків і заповідних територій - Подібна ситуація в сфері екології та охорони навколишнього середовища по всій території Карпатського регіону - Існування розроблених міжнародних стандартів у сфері захисту навколишнього середовища - Однаковий менталітет населення регіону стосовно навколишнього середовища - Діяльність орієнтованих на дослідження	- Розходження національних законодавств у сфері охорони навколишнього середовища - Неврахування місцевих проблем навколишнього середовища національними політиками країн Карпатського регіону - Незадовільне виконання міжнародних стандартів у сфері захисту навколишнього середовища - Відсутність достатнього обсягу інформації про стан навколишнього середовища у Карпатському регіоні - Недостатнє інформування населення про стан навколишнього середовища - Низька екологічна культура населення - Надмірне використання лісових ресурсів - Нерозвинена система утилізації сміття

навколишнього середовища неприбуткових організацій	
Можливості	**Загрози**
- Застосування подібних підходів до вирішення екологічних проблем прикордонних територій - Розробка спільних планів та проектів охорони навколишнього середовища, моніторингової мережі з охорони довкілля - Співпраця екологічних громадських організацій, зокрема орієнтованих на дослідження навколишнього середовища - Використання міжнародних угод у сфері охорони навколишнього середовища і сталого розвитку	- Стихійні лиха - Недотримання національних законодавств - Зміни в національній політиці щодо навколишнього середовища - Нестача фінансових ресурсів для дослідження впливу виробництва на навколишнє середовище, для його охорони взагалі, для менеджменту водними і лісовими ресурсами регіону – Нестача фінансових ресурсів для будівництва водозахисних дамб, водосховищ, польдерів, ємностей, які б забезпечили регулювання стоку поверхневих вод на річках області - Незавершеність роботи по суміщенню автоматизованих інформаційно-вимірювальних систем протипаводкового захисту країн басейну річки Тиса
6.2. Багатофункціональний розвиток сільської місцевості	**6.2. Багатофункціональний розвиток сільської місцевості**
Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Вигідне географічне розташування - Сприятливі кліматичні умови, зокрема для розвитку сільського господарства - Достатні ресурси води - Значні людські ресурси - Можливість отримання освіти в спеціалізованих сільськогосподарських освітніх закладах - Інститут приватної власності на землі сільськогосподарського призначення - Фінансова підтримка з боку держави - Достатня кількість сільськогосподарської техніки	- Значна кількість гірських поселень з екстремальними умовами проживання та ведення сільськогосподарського виробництва - Негативні наслідки повеней для сільського господарства - Нестача дренажних систем - Частково висока кислотність ґрунту, недостатня кількість фосфору і магнію в ґрунті - Високий рівень безробіття на сільських територіях через надлишок робочої сили - Недостатня мобільність людей, що живуть у сільській місцевості - Недостатній рівень освіти і професійного рівня фермерів - Існування проблем, пов’язаних із приватизацією землі - Недостатній рівень прибутковості фермерства через низькі ціни на сільськогосподарські товари - Фрагментація ферм - Низький рівень спеціалізації і концентрації виробництва
Можливості	**Загрози**
- Розвиток інтенсивних і трудомістких галузей сільського господарства	- Деградація ґрунту - Повільне впровадження сучасних

- Створення якісних та екологічно чистих продуктів харчування - Низькі ціни на сільськогосподарські товари у порівнянні з іншими країнами ЄС - Більш тісне співробітництво між сільськогосподарськими виробниками і переробною промисловістю - Реконструкція переробних підприємств у сфері лісозаготівлі і сільському господарстві - Створення кооперативів, у тому числі з метою спільного використання техніки Удосконалення системи сільськогосподарської освіти - Створення професійних транскордонних сільськогосподарських асоціацій - Підтримка в країнах-кандидатах розвитку сільських територій країн-членів та країн-“сусідів” Європейським Союзом	досягнень біології у сільське господарство - Високий відсоток сільськогосподарського виробництва при обмеженому ринку на відповідну продукцію та приплив дешевих товарів із Заходу - Квотування виробництва сільськогосподарської продукції в країнах-нових членах ЄС - Зростання рівня безробіття на сільських територіях - Продовження структурних змін у сільськогосподарському секторі - Тривалість проблем, пов’язаних із приватизацією землі - Нестача інвестиційного капіталу для сільського господарства і переробних підприємств

1.2.5. Туризм

Багате та різноманітне природне, культурне та історичне середовище Карпатського регіону є передумовою для туризму як одного з пріоритетів розвитку прикордонних територій Польщі, Словаччини, України, Угорщини та Румунії і, зокрема, транскордонного співробітництва між ними. Окрім об’єктивних чинників, потенційному розвитку туризму може сприяти існування базової інфраструктури, динамічне розгортання агро- та сільського зеленого туризму, традиційна увага органів влади та місцевого населення в цілому до цієї альтернативи розвитку регіону. Більше того розвиток транскордонного співробітництва у сфері туризму, зокрема шляхом створення спільної галузевої стратегії та продукту, можуть сприяти розширенню ринку туристичних послуг та загальному соціально-економічному зростанню усіх національних територій.

Подальший аналіз розвитку туризму буде зроблено крізь призму виокремлення таких сегментів як розвиток туристичної інфраструктури, сільського туризму, культурної спадщини.

SWOT-аналіз демонструє такі сильні та слабкі риси розвитку туризму у Карпатському регіоні, а також сприяє виявленню наступних потенційних можливостей та загроз:

7. Туризм	**7. Туризм**
Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Регіон екологічно чистий, характеризується ландшафтним і біологічним різноманіттям - Статус пріоритетного напрямку розвитку у всіх прикордонних територіях країн Карпатського регіону	- Нестача пунктів перетину кордону призначених для туристів (пішохідні, велосипедні ППК) - Нерозвиненість туристичного продукту, зокрема спільного для усього Карпатського регіону

- Усвідомлення громадськістю необхідності охорони навколишнього середовища як необхідного елементу для розвитку туризму - Досвід у сфері розробки транскордонних туристичних проектів і продуктів	- Відсутність практики маркетингу туристичних можливостей регіону - Нестача інформації для потенційних відвідувачів про привабливі пам’ятки регіону - Недостатність кваліфікованого персоналу, зокрема такого, що володіє іноземними мовами - Нестача фінансових ресурсів для розвитку туризму
Туристична інфраструктура: - Існування матеріально-технічної бази туризму - Функціонування декількох туристичних інформаційних центрів - Збільшення кількості нічліжних місць короткотермінового перебування туристів	***Туристична інфраструктура:*** - Нерозвинена з технічної точки зору і недостатня туристична інфраструктура - Недостатня кількість місць підвищеної комфортності для проживання туристів
Сільський туризм: - Започаткування процесу створення постійно діючих садиб сільського зеленого туризму - Поступове стале зростання рівня послуг - Частково існуюча інституційна підтримка (Угорщина)	***Сільський туризм:*** - Відсутність чіткої нормативної бази оподаткування доходів осіб, які працюють у сфері сільського туризму - Відсутність стандарту якості туристичних послуг садиб сільського зеленого туризму - Нестача фінансових ресурсів для розвитку - Нестача інформаційних центрів і центрів просування туристичних послуг - Недостатність знань у жителів сільської місцевості про можливості розвитку туризму
Культурна спадщина: - Багата історична/культурна спадщина (міста, замки, церкви) - Багатонаціональне населення - Добре знання населенням історичних і культурних цінностей регіону	***Культурна спадщина:*** - Поганий стан багатьох історичних і архітектурних пам’яток (особливо в Україні і Румунії) - Нерозвинені ремесла як елементи туристичних продуктів - Нестача транскордонних туристичних маршрутів і ілюстративних до них карт із зазначенням на них об’єктів місцевих історичних та культурних пам’яток
Можливості	**Загрози**
- Значний потенціал для зростання транскордонної рекреації і туризму в межах регіону - Розробка концепції маркетингу туристичних продуктів регіону - Застосування спільної стратегії щодо просування і моніторингу розвитку туризму - Розвиток людських ресурсів у сфері	- Небезпека забруднення навколишнього середовища - Відсутність бачення перспективного розвитку туристичного сектора в Карпатському регіоні - Нескоординованість дій прикордонних територій різних країн Карпатського регіону у сфері туризму, створення штучної конкуренції

туризму - Можливості для розвитку туризму, пов’язані із розширенням ЄС	- Введення візового режиму між Україною та сусідніми державами Центральної Європи
Туристична інфраструктура: - Удосконалення матеріальної і технічної бази, реструктуризація туристичних об’єктів - Формування спільного транскордонного центру туризму - Поліпшення доступу до фінансових ресурсів, необхідних для розвитку туристичної інфраструктури, в Польщі, Словаччині, Угорщині та Румунії після розширення ЄС	***Туристична інфраструктура:*** - Відсутність доступу до фінансових ресурсів (Україна) - Політична й економічна нестабільність в регіоні
Сільський туризм: - Розвиток людських ресурсів, підвищення зайнятості сільського населення - Зростання знань жителів сільської місцевості про туристичні можливості регіону і підвищення можливостей для їх практичного використання - Створення регіональних асоціацій сільського туризму і підприємців - Доступ сільських підприємців до фінансових ресурсів	***Сільський туризм:*** - Недостатня урегульованість даного виду діяльності чинним законодавством (Україна) - Впровадження несприятливого податкового режиму
Культурна спадщина: - Розвиток місцевого традиційного продукту - Зростання культурної свідомості у місцевого населення та інтересу іноземців до Карпатського регіону - Співробітництво неприбуткових організацій, асоціацій і громадськості у сфері охорони культурної спадщини	***Культурна спадщина:*** - Погіршення матеріального і технічного стану пам’яток - Відсутність фінансових ресурсів для відновлення зруйнованих пам’яток

1.2.6. Соціальна та культурна інтеграція

Компактність території Карпатського регіону та спільна історична та культурна спадщина об’єктивно сприяють його соціально-культурній інтеграції. Цей процес може бути прискорений при умові вирішення проблем перетину кордону між державами регіону, оновленню інституційної інфраструктури співробітництва між різними суспільними та національними групами.

Подальший аналіз розвитку соціальної та культурної інтеграції буде зроблено крізь призму виокремлення таких сегментів як розвиток соціально-культурного співробітництва та мереж, дослідження національних меншин, вивчення питань інституціональної підтримки транскордонного співробітництва.

SWOT-аналіз демонструє такі сильні та слабкі сторони розвитку соціальної та культурної інтеграції у Карпатському регіоні, а також сприяє виявленню наступних потенційних можливостей та загроз:

8. Соціально-культурна інтеграція	**8. Соціально-культурна інтеграція**
8.1. Соціально-культурне співробітництво і мережі	**8.1. Соціально-культурне співробітництво і мережі**
Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Близькість прикордонних територій, що створює сприятливі умови для поширення спільної культури і співробітництва - Спільна культурна спадщина - Існування повної системи освітніх закладів у кожному прикордонному регіоні - Кваліфіковані кадри, що працюють у сферах освіти, культури та спорту - Існування системи соціальних послуг та охорони здоров’я по всій території Карпатського регіону	- Мовний бар’єр (частково) - Ментальний бар’єр для розвитку транскордонних зв’язків - Слабкі зв’язки між культурними організаціями й асоціаціями - Існування щоденних проблем при перетині кордону - Відмінності в адміністративній структурі між регіонами, що створює труднощі при координації заходів, що здійснюються регіонами - Поганий стан технічного оснащення лікувальних закладів - Застаріла система соціального захисту - Низька якість зв’язку - Відсутність загальної комунікаційної основи
Можливості	**Загрози**
- Зростання рівня освітнього і культурного співробітництва - Створення університетів над регіонального значення - Підвищення ефективності співробітництва між розвитковими організаціями (агентства регіонального розвитку), громадськими організаціями	- Новий зовнішній кордон ЄС (візовий режим, щоденні проблеми на кордоні, нові бар’єри для культурного обміну) - Відмінності освітніх систем, систем охорони здоров’я, соціального захисту - Відтік кваліфікованих кадрів із Карпатського регіону - Збільшення конкуренції між

- Зростання кількості кваліфікованих кадрів - Державна і громадська підтримка розвитку культурної спадщини - Підтримка різних європейських організацій у сфері культури, освіти. - Зосередження значного потенціалу соціальних партнерів відповідно як на національному рівні, так і на транскордонному - Удосконалення якості роботи пунктів перетину кордону - Розвиток і поширення нових інформаційних технологій	прикордонними територіями Карпатського регіону - Нестача фінансових ресурсів
8.2 Національні меншини	**8.2 Національні меншини**
Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Спільна історія і культурна спадщина етнічних меншин, які проживають в межах регіону - Схожа структура національних меншин по різні сторони кордону - Подібні інтереси щодо культурного розвитку - Відсутність значного мовного бар’єра - Родинні зв'язки між людьми з різних країн Карпатського регіону - Широка мережа неприбуткових організацій і асоціацій - Існування структур Карпатського Євро регіону, які сприяють розвитку міжетнічних контактів - Функціонування державних комісій з питань національних меншин	- Існування «білих плям» у спільній історії - Істотне розходження у законодавстві щодо національних меншин - Недостача інформаційної підтримки розвитку національних меншин - Введення візового режиму - Щоденні проблеми на кордоні - Несистематичний характер співробітництва між неприбутковими організаціями й асоціаціями
Можливості	**Загрози**
- Вдосконалення інформаційних потоків - Налагодження співпраці та розширення культурних зв’язків між громадськими організаціями національних меншин Карпатського Єврорегіону - Розширення культурних зв’язків - Рішення проблем трудової міграції - Створення транскордонних асоціацій - Створення самоврядних структур національних меншин	- Збільшення відмінностей на рівні соціального й економічного розвитку національних меншин у різних країн Карпатського регіону - Створення нових бар’єрів у зв’язку із розширенням ЄС, зокрема закриття пунктів перетину кордону зі спрощеною процедурою для жителів прикордонних територій - Негативний вплив нелегальної міграції
8.3. Інституціональна підтримка транскордонного співробітництва	**8.3. Інституціональна підтримка транскордонного співробітництва**
Сильні сторони	**Слабкі сторони**
- Співробітництво між місцевими органами влади - Діяльність транскордонних структур, зокрема Карпатського Єврорегіону - Функціонування агентств регіонального	- Конкуренція між існуючими і новими транскордонними структурами - Частково недостатня децентралізація повноважень і фінансових ресурсів - Недостатні економічні, фінансові і людські

розвитку й розвиткових інститутів по всій території Карпатського регіону	ресурси для розвитку транскордонного співробітництва у сільській місцевості - Низька якість телекомунікаційної інфраструктури - Відсутність статистичної інформації -
Можливості	**Загрози**
- Зростаючий інтерес до посилення соціальної, культурної й економічної інтеграції у всіх прикордонних територіях Карпатського регіону - Поліпшення співробітництва між агентствами регіонального розвитку та іншими розвитковими інститутами - Покращення координації інтеграційних процесів завдяки використанню можливостей існуючих транскордонних структур - Посилення співробітництва між місцевими/ регіональними засобами масової інформації	- Конфлікт інтересів між існуючими транскордонними структурами і/або національними/ регіональними/ місцевими органами влади - Мовний бар’єр - Нестача знань і вмінь використання існуючих програм підтримки розвитку Європейського Союзу

1.3. СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

Транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владами, які знаходяться під юрисдикцією сусідніх держав, спрямоване на комплексний розвиток прикордонних регіонів шляхом розширення торгівельно-економічних, кооперaційно-виробничих, науково-технічних зв'язків прикордонних адміністративно-територіальних регіонів, реалізації спільних програм по охороні довкілля, запобіганню природних та техногенних катастроф, розбудови прикордонної інфраструктури та поглиблення контактів у гуманітарній сфері на міжрегіональному рівні.

Роль прикордонних територій Карпатського регіону у міжнародному співробітництві є важливою у територіально-просторовому значенні – як зони безпосередньої взаємодії економіки України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії - та з політичної точки зору. Адже в результаті розширення у 2004 р. Європейського Союзу на Схід, прикордонні області Польщі, Словаччини, Угорщини набули статусу специфічної контактної зони партнерської взаємодії країн-сусідів з принципово відмінним геополітичним статусом: України - як позаблокової, без'ядерної держави і члена СНД; Польщі, Словаччини та Угорщини - як країн-членів НАТО та ЄС; Румунії – як члена другої групи кандидатів на вступ до ЄС та кандидата у члени НАТО. Отже, прикордонні регіони Польщі, Словаччини та Угорщини вже з травня 2004 р. знаходитимуться безпосередньо на нових зовнішніх кордонах Євросоюзу з Україною. Ця геополітична зміна, і особливо приєднання згаданих держав у 2006-2007 рр. до Шенгенського режиму, може деструктивно вплинути на систему транскордонного і, загалом, українсько-польського, українсько-угорського, українсько-словацького співробітництва. Ефективно протидіяти можливим негативним впливам нових розподільчих ліній в Європі на українсько-угорське, українсько-польське, українсько-словацьке, українське-румунське міждержавне і міжрегіональне співробітництво здатна тільки практична реалізація державами і їх прикордонними регіонами конкретних спільних проектів, насамперед в економічній сфері.

Спільне стратегічне бачення транскордонного співробітництва прикордонних регіонів Карпатського регіону обумовлюється низкою чинників – правовою базою (Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (ETS No106, від 21 травня 1980 р.) та додатковими протоколи до неї, Директива 2000/60/ЕС про рамкову структуру Європейського Союзу в галузі водної політики від 23 жовтня 2000 року", важливим геополітичним розташуванням регіону, периферійністю усієї території транскордонного регіону, депресивним станом соціально-економічного розвитку, необхідністю залучення іноземних інвестицій, наявними традиціями транскордонної кооперації, широкою палітрою невикористаних можливостей у сферах розвитку економіки, транспортної інфраструктури, туризму, соціальної та культурної інтеграції, формуванням регіону єдиної природної та екологічної системи.

Геоекономічні вигоди сусідніх прикордонних областей вищезазначених країн полягають у розташуванні на перехресті транс європейських і євразійських торгівельно-економічних, транспортно-інфраструктурних, виробничо-коопераційних, сировинно-енергетичних та інших потоків. Реалізувати потенціал геостратегічних переваг прикордонні області можуть, насамперед, визначенням сфер співпадіння економічних та інших регіональних інтересів, гармонізацією їх із загальнодержавними інтересами та завданнями міждержавного співробітництва.

Незважаючи на об’єктивні переваги розвитку регіону на даний час умови проживання на цільовій території не можна вважати привабливими через виявлені під час SWOT-аналізу слабкі сторони її розвитку, зокрема через периферійність розташування щодо національних та загальноєвропейських центрів.

Загальним баченням Стратегії “Карпати – 2004-2011” є формування інтегрованої транскордонної території з прикордонних регіонів п’яти країн Карпатського регіону, яка динамічно розвивається та є привабливою для проживання завдяки покращенню соціально-економічних, культурних та екологічних умов.

Вся діяльність, спрямована на досягнення стратегічного бачення, є заснована на таких **основних принципах:**

1. сталого розвитку транскордонного регіону;
2. рівних можливостей для людей різної статті, соціального і, зокрема, етнічного походження.

Застосування інструменту співробітництва між прикордонними регіонами у процесі просторового розвитку території всього Карпатського транскордонного регіону сприятиме вирішенню таких **стратегічних завдань**:

1. Зменшення негативного впливу на соціально-економічний розвиток регіону периферійного розташування щодо території Європейського Союзу та національних центрів, а також активне використання переваг, створених процесом розширення ЄС;
2. Використання транскордонного співробітництва на всіх рівнях (місцевий, регіональний, реалізація національних державних програм, координація різнорівневих програм) для підтримки подальшої інтеграції прикордонних регіонів Польщі, Словаччини, України, Угорщини та Румунії у довгостроковій перспективі.

.

Вищенаведеним основним цілям підпорядковуються **стратегічні завдання розвитку пріоритетних напрямків транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні.**

1. **Стратегічні завдання розвитку інфраструктури:**

- Створення умов для вільного руху людей, товарів, послуг і капіталу у Карпатському регіоні;
- Створення нових пунктів перетину кордону (ППГ), підвищення ефективності функціонування існуючих, шляхом приведення процедур їх перетину у відповідності із сучасними вимогами, зокрема стандартами ЄС;
- Підвищення ефективності функціонування існуючих пунктів перетину кордону, приведення процедур перетину кордонів у відповідності зі стандартами ЄС;
- Створення мережі автомобільних доріг, які з'єднують усі країни Карпатського регіону;
- Забезпечення інтермодальності перевезень;
- Удосконалення комунікаційної інфраструктури у відповідності зі стандартами ЄС;
- Використання новітніх технологій в області комунікацій;
- Інтеграція комунікаційної інфраструктури усіх прикордонних територій у єдину транскордонну мережу.

2. **Стратегічні завдання розвитку економіки:**

- Стабільний і збалансований розвиток МСБ у Карпатському регіоні;

- Ефективне використання внутрішніх ресурсів регіонів (економічного потенціалу, наукових і технічних ідей, людських і фінансових ресурсів), зокрема використовуючи механізм транскордонного співробітництва;
- Удосконалення інформаційного обміну між підприємцями п’яти країн Карпатського регіону;
- Створення умов, що сприяють зростанню внутрішніх і зовнішніх інвестицій;
- Нейтралізація негативних наслідків введення візового режиму на кордоні з Україною для транскордонної економічної співпраці;
- Створення сприятливих умов для успішного розвитку технологій і інновацій у Карпатському регіоні;
- Запровадження новітніх технологій, зокрема вітчизняних, у різних сферах економіки;
- Забезпечення взаємовигідного співробітництва між науковими закладами прикордонних територій;
- Створення технопарків, здійснення інших інноваційних заходів, що просувають використання новітніх технологій;
- Розробка і реалізація спільних програм по подоланню безробіття в регіоні, уникнення взаємної конкуренції на ринку праці.

3. Стратегічні завдання розвитку навколишнього середовища та сільської території:

- Розробка та реалізація єдиної біосферної політики в Карпатському регіоні;
- Екологічна регенерація басейнів рік та запровадження системи їх інтегрованого менеджменту на всій території Карпатського регіону;
- Створення альтернативних джерел доходів для людей, що живуть у сільській місцевості, зокрема за рахунок розвитку місцевих ремесел, виробництва і туризму;
- Збалансоване використання земельних ресурсів на основі врахування місцевих традицій землеробства;
- Розвиток традиційної спеціалізації регіону шляхом впровадження новітніх технологій;
- Активізація місцевих жителів і залучення їх до розробки та реалізації спільних програм розвитку сільської місцевості;
- Забезпечення сталого виробництва екологічно чистих продуктів.

4. Стратегічні завдання розвитку туризму:

- Розвиток туристичної інфраструктури Карпатського регіону до європейських стандартів на основі використання існуючої бази та створення нових об’єктів;
- Приваблення уваги вітчизняних і закордонних туристів до Карпатського регіону як до території з популярними туристичними продуктами;
- Розвиток спільних туристичних продуктів та вдосконалення інституціональної та інформаційної інтеграції;
- Розвиток сільського туризму шляхом створення мережі об'єктів сільського туризму у всьому Карпатському регіоні;
- Створення мережі інформаційних центрів і центрів просування послуг сільського туризму;
- Навчання сільського населення основам ведення бізнесу та стандартам сільського туризму;
- Відновлення і розвиток традиційних ремесел як невід'ємної частини туристичної привабливості регіону;
- Виведення з аварійного стану історичних і культурних пам'ятників регіону;
- Підвищення туристичної привабливості регіону шляхом реставрації і подальшого збереження культурних і історичних пам'яток;

➢ Розробка і реалізація транскордонних проектів з метою спільного відновлення культурної й історичної спадщини Карпатського регіону.

5. Стратегічні завдання розвитку соціальної та культурної інтеграції:

➢ Захист, відродження та активне використання спільної специфічної історичної, соціальної та культурної спадщини усієї території Карпатського транскордонного регіону;
➢ Удосконалення інформаційного обміну, зокрема створення інформаційної мережі;
➢ Розвиток чи створення спільних засобів масової інформації (радіо/ телебачення/ журнали/ веб-сайти) та інформаційних центрів;
➢ Координація програм соціальної безпеки і захисту соціально незахищених верств населення;
➢ Підвищення рівня соціальної і культурної інтеграції національних меншин у Карпатському регіоні, зокрема ромів;
➢ Розвиток співробітництва між організаціями національних меншин;
➢ Популяризація ідей транскордонного співробітництва у всіх прикордонних регіонах;
➢ .Співробітництво усіх соціальних та культурних партнерів з метою формування привабливого іміджу регіону та створення інституційної мережі, що сприятиме просуванню регіону та реалізації Стратегії.

З метою реалізації цих завдань Стратегія транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні (2004-2011 рр.) повинна реалізовуватися у тісному зв’язку з основними напрямками регіональної політики України, Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії та відповідними програмами Європейського Союзу.
Ефективність співробітництва залежатиме від дієвості інституційної інфраструктури для розвитку транскордонної співпраці, зокрема реалізації даної Стратегії (див. Частина 3).

Частина 2: ОПЕРАЦІЙНІ ПРОГРАМИ

Пріоритет 1: Інфраструктура

Загальна мета:
Розвиток інфраструктури, яка сприяє вільному пересуванню через кордони, зростанню потоку товарів і послуг вздовж транспортних артерій та безперешкодному комунікаційному обміну.

Під-пріоритет 1.1: Прикордонна інфраструктура

1.1.1 Мета та завдання:

1.1.1.1 Загальна мета:

- Забезпечення вільного пересування через кордони країн Карпатського регіону людей і товарів, послуг та капіталу

1.1.1.2 Стратегічні завдання:

- Створення нових пунктів перетину кордону (ППГ), підвищення ефективності функціонування існуючих, шляхом приведення процедур їх перетину у відповідності із сучасними вимогами, зокрема стандартами ЄС

1.1.1.3 Середньострокові завдання (до 2011):

- Будівництво і відкриття ППГ: Розтоки Горні – Руске Сідло (Польща/Словаччина), Волосате – Лубня (Польща/Україна), Яблунівка – Камарзана (Україна/Румунія), Сигет – Солотвино (Румунія/Україна), Холмо – Дяково (Румунія/Україна).

1.1.1.4 Короткострокові завдання (до 2006):

- Підвищення пропускної здатності ППГ Чоп/Загонь (Україна/Угорщина), ремонт покриття моста через р. Тиса;
- Збільшення пропускної здатності ППГ Малий Березний – Убля (Україна/Словаччина);
- Реконструкція міжнародного автомобільного пункту перетину "Ужгород-Вишнє Нємецьке"
- Розробка науково обґрунтованих пропозицій до національних урядів і ЄС щодо вирішення проблем, що перешкоджають вільному пересуванню людей, товарів і транспортних засобів вздовж П'ятого транс європейського транспортного коридору, зокрема на території України.

1.1.2 Цільові групи:

- Центральні органи влади;
- Місцеві органи влади;
- Транспортні підприємства;
- Логістичні підприємства
- Малий та середній бізнес;
- Потенційні інвестори;
- Населення..

1.1.3 Види діяльності:

- Ремонт дорожнього покриття мосту через р. Тиса в районі ППГ "Чоп – Загонь";

- Створення системи ефективного контролю на кордонах за пересуванням транспортних засобів із радіоактивним та хімічним забрудненням, засобів, що можна використати для терористичної діяльності;
- Розвиток митних і логістичних послуг.

1.1.4 Очікувані результати:

- Збільшення вантажних, пасажирських і інвестиційних потоків;
- Зростання рівня та стандартів добробуту.

1.1.5 Виконавча структура:

- Національні уряди;
- Місцеві органи влади;
- Митна служба;
- Митні термінали;
- Підрядчики;
- Науково-аналітичні центри та установи.

Під-пріоритет 1.2: Транспортна інфраструктура

1.2.1 Мета та завдання:

1.2.1.1 Загальна мета:

- Сприяння зростанню потоку товарів і послуг вздовж шляхів Карпатського регіону по напрямках Захід – Схід, Північ – Південь.

1.2.1.2 Стратегічні завдання:

- Будівництво доріг, що з'єднують усі п'ять країн регіону;
- Забезпечення інтермодальності перевезень;
- Зняття зайвих перешкод на шляху вантажних перевезень.

1.2.1.3 Середньострокові завдання (до 2011):

- Будівництво швидкісного шосе між Сату Маре (Румунія) і Матесалка (Угорщина)

1.2.1.4 Короткострокові завдання (до 2006):

- Створення логістичного центру "Автопорт Хуст";
- Створення в районі Чоп/Загонь трьохкілометрової зони полегшеного пересування вантажних автотранспортних засобів з метою налагодження інтермодальності перевезень;
- Створення віртуально єдиного логістичного центру Чоп/Загонь;
- Приєднання до Загоньського автотранспортного прикордонного термінала перевезення вантажного автотранспорту по залізниці;
- Створення інформаційної системи, що з'єднує великих споживачів, виробників регіону, а також учасників транспортно-вантажних перевезень вздовж території П'ятого транспортного коридору.

1.2.2 Цільові групи:

- Центральні органи влади;
- Місцеві органи влади;
- Транспортні підприємства;
- Логістичні підприємства
- Малий та середній бізнес;
- Потенційні інвестори;
- Жителі.

1.2.3 Види діяльності:

- Ремонт і будівництво доріг;
- Будівництво рола-термінала.

1.2.4 Очікувані результати:

- Збільшення вантажних, пасажирських і інвестиційних потоків.

1.2. Виконавча структура:

- Національні уряди;
- Місцеві органи влади;
- Вантажні термінали, логістичні центри;
- Підрядчики.

Під-пріоритет 1.3: Комунікаційна інфраструктура

1.3.1 Мета та завдання:

1.3.1.1 Загальна мета:

- Удосконалення комунікаційної інфраструктури у всьому Карпатському регіоні у відповідності із сучасними вимогами, зокрема стандартами ЄС

1.3.1.2 Стратегічні завдання:

- Запровадження новітніх технологій в області комунікацій;
- Інтеграція комунікаційної інфраструктури всіх прикордонних регіонів у єдину транскордонну мережу.

1.3.1.3 Середньострокові завдання (до 2011 року):

- Створення єдиної телекомунікаційної мережі Карпатського регіону;
- Формування загального транскордонного телеканалу;
- Зростання рівня використання сучасних методів комунікацій населенням регіону

1.3.1.4 Короткострокові завдання (до 2006 року):

- Забезпечення системної державної підтримки у сфері розвитку інформаційних технологій (ІТ);
- Відновлення і розвиток телекомунікаційної інфраструктури;
- Створення загальної транскордонної телестудії.

1.2.5 Цільові групи:

- Центральні органи влади;
- Місцеві органи влади;
- Транспортні підприємства;
- Логістичні підприємства
- Малий та середній бізнес;
- Потенційні інвестори;
- Жителі

1.3.2 Види діяльності:

- Створення комунікаційної мережі;
- Формування єдиної телестудії і телеканала;
- Відновлення комунікаційної інфраструктури;

1.3.3 Очікувані результати:

- Створення єдиної комунікаційної мережі, що з'єднує всі прикордонні області Карпатського регіону, а також служить ефективним комунікаційним посередником між Сходом і Заходом.

1.3.4 Виконавча структура:

- Національні уряди;
- Місцеві органи влади;
- Підрядчики;
- Науково-аналітичні центри та установи.

Пріоритет 2: Економіка

Загальна мета:
Створення умов для збалансованого розвитку економіки в Карпатському регіоні, що сприятиме підвищенню життєвого рівня населення, шляхом стабільного зростання підприємництва і МСБ, технологічного та інноваційного рівня виробництва і збільшення можливостей для працевлаштування.

Під-пріоритет 2.1: Підприємництво і малий та середній бізнес (МСБ)

2.1.1 Мета і завдання:

2.1.1.1 Загальна мета:
- Стабільний і збалансований розвиток МСБ у Карпатському регіоні.

2.1.1.2 Стратегічні завдання:
- Ефективне використання внутрішніх ресурсів регіону (економічного потенціалу, людських і фінансових ресурсів, наукових і технічних інноваційних ідей), зокрема посередництвом транскордонного співробітництва;
- Транскордонне співробітництво МСБ, зокрема шляхом вдосконалення інформаційного обміну;
- Створення умов, що сприятимуть залученню внутрішніх і зовнішніх інвестицій;
- Покращення зв'язку між науковими дослідженнями та виробництвом;
- Вироблення політики нейтралізації негативних наслідків введення візового режиму на кордоні з Україною.

2.1.1.3 Середньострокові завдання (до 2011 року):
- Реструктуризація підприємств, функціонуючих у традиційних секторах промисловості регіону;
- Завоювання нових ринків збуту продукції МСБ шляхом підвищення її конкурентоспроможності та просування Карпатського регіону на внутрішніх та зовнішніх ринках;
- Поліпшення інвестиційної привабливості регіону завдяки розширенню та покращенню відповідної технічної інфраструктури;
- Встановлення контактів та відносин співробітництва між представниками МСБ країн Карпатського регіону, здійснення спільної діяльності щодо залучення зовнішніх інвестицій;
- Лобіювання прийняття сприятливого для розвитку МСБ, транскордонного співробітництва, залучення інвестицій законодавства.

2.1.1.4 Короткострокові завдання (до 2006 року):
- Розширення і вдосконалення інституційної мережі підтримки МСБ (торгово-промислові палати, бізнес-центри, бізнес-інкубатори та інші);
- Реалізація програми тренінгів для підприємців;
- Створення інформаційного порталу для забезпечення доступу до інформації про розвиток МСБ у Карпатському регіону, а також про потенційні можливості залучення інвестицій.

2.1.2 Цільові групи:
- Малий та середній бізнес регіону;
- Потенційні підприємці;
- Інституції, що підтримують розвиток МСБ;
- Потенційні інвестори;
- Науково-аналітичні центри та установи.

2.1.3 Види діяльності:

- Розвиток малого підприємництва за рахунок реструктуризації державних підприємств;
- Формування мережі бізнес-інкубаторів та інших інституцій підтримки бізнесу;
- Організація виставок, бізнес-зустрічей та інших бізнес-подій, що сприяють встановленню контактів між підприємцями;
- Створення інформаційних Інтернет-порталів.

2.1.4 Очікувані результати:

- Збалансований економічний розвиток прикордонних територій усіх п'яти країн Карпатського регіону.

2.1.5 Виконавча структура:

- Транскордонна мережа організацій, що працюють у сфері підтримки МСБ;
- Місцеві органи влади;
- Підприємці.

Під-пріоритет 2.2: Технології й інновації

2.2.1 Мета і завдання:

2.2.1.1 Загальна мета:

- Створення сприятливих умов для успішного розвитку технологій і інновацій у Карпатському регіоні.

2.2.1.2 Стратегічні завдання:

- Запровадження новітніх технологій, зокрема вітчизняних, у різних сферах економіки;
- Створення умов для співробітництва між науково-дослідницькими інституціями прикордонних регіонів усіх п'яти країн.

2.2.1.3 Середньострокові завдання (до 2011 року):

- Створення технопарків;
- Реалізація інноваційних заходів, що просувають використання новітніх технологій;
- Підтримка науково-дослідницьких установ.

2.2.1.4 Короткострокові завдання (до 2006 року):

- Створення інноваційних центрів і формування їх мережі;
- Розробка і реалізація спільних транскордонних проектів у сфері розвитку технологій;
- Створення спільної бази даних інновацій і новітніх технологій;
- Розробка і впровадження нормативної бази, що сприяє запровадженню нових технологій і інновацій;
- Обмін досвідом між регіонами.

2.2.2 Цільові групи:

- Університети;
- Науково-дослідницькі центри та установи;
- Наукові співробітники;
- Підприємці;
- Бізнес інкубатори, технопарки та інші інституції сприяння розвитку бізнесу та інновацій.

2.2.3 Види діяльності:

- Організація і проведення науково-практичних конференцій;
- Збільшення фінансування дослідницьких інститутів;
- Створення «патентного магазину»;
- Здійснення моніторинг виробничих потреб
- Підтримка розвитку сектора «високих технологій»;

- Створення установ, які б стимулювали використання інновацій.

2.2.4 Очікувані результати:

- Підвищення рівня технологічного розвитку прикордонних областей Карпатського регіону, а також створення сприятливих умов для ефективного впровадження інновацій у всіх сферах народного господарства.

2.2.5 Виконавча структура:

- Дослідницькі інститути і навчальні заклади;
- Представники МСБ.

Під-пріоритет 2.3: Кваліфікація і ринок праці

2.3.1 Мета і завдання:

2.3.1.1 Загальна мета:

- Формування сприятливих умов на ринку праці, що сприятиме зменшенню рівня безробіття у Карпатському регіоні.

2.3.1.2 Стратегічні завдання:

- Залучення інвестицій у Карпатський регіон з метою створення нових робочих місць;
- Координація зусиль прикордонних регіонів усіх п'яти країн щодо подолання безробіття, а також нейтралізації внутрішньої конкуренції на ринку праці.

2.3.1.3 Середньострокові завдання (до 2011 року):

- «Утримання» кваліфікованих фахівців у регіоні;
- Розробка і реалізація спільних програм по подоланню безробіття в регіоні;
- Інтеграція ринків праці усіх прикордонних регіонів.

2.3.1.4 Короткострокові завдання (до 2006 року):

- Удосконалення бізнес-навичок людських ресурсів регіону людей шляхом проведення тренінгових програм;
- Створення нових робочих місць;
- Розробка мережі інституцій, які займаються вирішенням проблеми безробіття в регіоні;
- Моніторинг стану ринку праці у регіоні.

2.3.2 Цільові групи:

- Безробітні;
- Учнівська та студентська молодь;
- Підприємства;
- Центри зайнятості.

2.3.3 Види діяльності:

- Проведення тренінгових і освітніх програм;
- Встановлення контактів з іноземними інвесторами;
- Маркетинг економічного розташування Карпатського регіону;
- Налагодження транскордонного співробітництва агентств регіонального розвитку, торгово-промислових палат;
- Проведення спільних заходів для специфічних груп підприємців;
- Надання підтримки новоствореним та діючим підприємствам малого та середнього бізнесу.

2.3.4 Очікувані результати:

- Економічне зміцнення підприємств малого та середнього бізнесу;
- Зростання рівня зовнішніх інвестицій та розширення діючих підприємств;

- Формування нових форм співробітництва між підприємствами;
- Зниження рівня безробіття;
- Ліквідація конфліктів інтересів прикордонних регіонів щодо ринків праці, зокрема нелегальної трудової міграції.

2.3.5 Виконавча структура:

- Центри зайнятості;
- Місцеві органи державної виконавчої влади.
- Підприємства;
- Неприбуткові організації;
- Навчальні заклади.

Пріоритет 3: Навколишнє середовище і розвиток сільської місцевості

Загальна мета:
Забезпечення сталого розвитку Карпатського регіону, створення альтернативних джерел доходів населення, що проживає у сільській місцевості та проведення біосферної політики, яка сприятиме збереженню навколишнього середовища

Під-пріоритет 3.1: Навколишнє середовище

3.1.1 Мета і завдання:

3.1.1.1 Загальна мета:
- Забезпечення сталого розвитку регіону та реалізація спільної біосферної політики в Карпатському регіоні;

3.1.1.2 Стратегічні завдання:
- Екологічна регенерація басейнів рік Карпатського регіону;
- Поліпшення стану навколишнього середовища у регіоні.

3.1.1.3 Середньострокові завдання (до 2011 року):
- Екологічне удосконалення/регенерація басейнів рік Карпатського регіону;
- Організація роботи по трансформації нормативно-правової бази в сфері водних ресурсів у відповідності з вимогами Європейської водної директиви

3.1.1.4 Короткострокові завдання (до 2006 року):
- Визначення головних екологічних територій, а також основних екологічних і природоохоронних об'єктів;
- Створення системи екологічного моніторингу, у тому числі для своєчасного попередження техногенних катастроф, радіоактивного та хімічного забруднення, повеней;
- Будівництво дамб, берегоукріплень, виконання робіт по впорядкуванню русел середніх і малих річок;
- Будівництво акумулюючих водосховищ, польдерів та ємностей для регулювання стоку поверхневих вод;
- Створення єдиної автоматизованої інформаційно-вимірювальної системи моніторингу водної ситуації на прикордонних водах

3.1.2 Цільові групи:
- Все населення Карпатського регіону.

3.1.3 Види діяльності:
- Створення інфраструктури у сфері охорони навколишнього середовища;
- Створення регіональної системи екологічного моніторингу, зокрема проведення спільних інспекцій потенційних еколого-небезпечних об’єктів у межах усього басейну р. Тиса;
- Розробка спільних заходів щодо зменшення ризику виникнення техногенних аварій;
- Поліпшення якості води, зокрема очищення стічних вод, зокрема прийняття єдиних методик контролю стану та оцінки якості води;
- Впорядкування русел малих і середніх рік та проведення заходів щодо попередження повеней;
- Підготовка пропозицій щодо створення спільних міжнародних об’єктів природно-заповідного фонду;
- Створення і регенерація єдиного транснаціонального заповідника «Карпати»;
- Проведення спільних навчань відповідних служб країн басейну р. Тиса по ліквідації техногенних аварій з метою мінімізації їх наслідків;

- Створення міжнародного страхового фонду для відшкодування збитків, завданих навколишньому середовищу внаслідок техногенних аварій;
- Здійснення спільних вимірів витрат води та контрольних проб якості води в створах річок Тиса, Уж, Латориця;
- Здійснення інформування та навчання населення Карпатського регіону через початкові, середні, вищі учбові заклади та ЗМІ з питань охорони навколишнього природного середовища;
- Підписання міжурядових угод щодо відшкодування шкоди, заподіяної навколишньому середовищу техногенними катастрофами;
- Підписання міжурядових угод щодо створення спільних об'єктів природно-заповідного фонду.

3.1.4 Очікувані результати:

- Поліпшення екологічної ситуації у всьому Карпатському регіоні, попередження техногенних і природних катастроф;
- Підвищення рівня життя і поліпшення добробуту населення сільської місцевості;

3.1.5 Виконавча структура:

- Екологічні установи п'яти країн;
- Служби землевпорядкування;
- Органи влади;
- Неприбуткові організації;
- Наукові заклади, що займаються охороною довкілля;
- Підприємці.

Під-пріоритет 3.2: Багатофункціональний розвиток сільської місцевості, включно сільського господарства

3.2.1 Мета і завдання:

3.2.1.1 Загальна мета:

- Створення альтернативних джерел доходів для населення, що проживає у сільській місцевості і збалансоване використання земельних ресурсів на основі врахування місцевих традицій землеробства.

3.2.1.2 Стратегічні завдання:

- Розвиток традиційної спеціалізації регіону шляхом упровадження новітніх технологій;
- Активізація місцевих жителів і залучення їх до реалізації спільних програм розвитку сільської місцевості.

3.2.1.3 Середньострокові завдання (до 2011 року):

- Підвищення життєвого рівня населення, яке проживає у сільській місцевості;
- Надання допомоги в налагодженні сільськогосподарського виробництва, що більше відповідає умовам регіону;
- Створення і розвиток сталого виробництва екологічно чистих продуктів.

3.2.1.4 Короткострокові завдання (до 2006 року):

- Створення і розвиток місцевого виробництва у сільській місцевості;
- Виробництво малогабаритного устаткування й інвентарю для місцевих ферм;
- Утилізація біомаси;
- Розвиток інформаційної інфраструктури;

3.2.2 Цільові групи:

- Усе населення сільської місцевості Карпатського регіону.

3.2.3 Види діяльності:

- Розробка туристичного продукту «Зелені Карпати»;
- Створення координаційного центра при агентствах регіонального розвитку.

3.2.4 <u>Очікувані результати:</u>

- Підвищення життєвого рівня населення сільській місцевості;
- Збалансований розвиток сільського господарства в регіоні.

3.2.5 <u>Виконавчі структури:</u>

- Місцеві органи влади;
- Асоціації фермерів;
- Фермерські господарства.
- Приватний сектор, який функціонує в сільській місцевості.

Пріоритет 4: Туризм

Загальна мета:
Забезпечення конкурентоспроможності Карпатського регіону у сфері туризму шляхом транскордонного співробітництва, зокрема у сфері розбудови туристичної інфраструктури, сільського та культурно-історичного туризму.

Під-пріоритет 4.1: Туристична інфраструктура

4.1.1 Мета і завдання:

4.1.1.1 Загальна мета:

- Розробка туристичних проектів з урахуванням регіональних та транскордонних можливостей розвитку.

4.1.1.2 Стратегічні завдання:

- Приваблення уваги вітчизняних і закордонних туристів до Карпатського регіону як до території з популярними туристичними продуктами;
- Відновлення і розвиток традиційних ремесел як невід'ємної частини туристичної привабливості регіону.

4.1.1.3 Середньострокові завдання (до 2011 року):

- Розвиток спільних туристичних продуктів та вдосконалення інституціональної інтеграції;
- Поліпшення якості туристичних послуг і продуктів;
- Вдосконалення туристичних інформаційних послуг та створення інформаційної мережі;
- Спільне просування Карпатського регіону.

4.1.1.4 Короткострокові завдання (до 2006 року):

- Розробка транскордонних програм, необхідних реалізації спільної стратегії розвитку туризму в Карпатському регіоні;
- Розробка концепції маркетингу туристичних продуктів;
- Створення і відновлення пішохідних та велосипедних транскордонних туристичних маршрутів, зокрема, створення кільцевого маршруту між Україною, Словаччиною та Польщею: “Лубня - Волосате, Малий Березний - Улич, Руске Седло - Розтоки Горні”;
- Створення національних/регіональних туристичних асоціацій;
- Створення баз даних (культурні, історичні пам'ятки, дороги, готелі, ресторани та інше);
- Запровадження системи комунікації між туристичними підприємствами регіону через Інтернет та інші сучасні засоби комунікації.
- Підготовка фахівців у сфері туризму та їх обмін, зокрема здійснення програми підготовки персоналу в сфері туризму по різним напрямках (готельний бізнес, активні види туризму, екстремальні види туризму та інше);
- Лобіювання відкриття нових пунктів перетину кордонів (ППГ) перед органами влади для нейтралізації негативних наслідків введення візового режиму з Україною.

4.1.2. Цільові групи:

- Населення прикордонних регіонів;
- Потенційні споживачі туристичних продукту.

4.1.3. Види діяльності:

- Будівництво нових і відновлення старих об'єктів туристичної інфраструктури;

- Розробка маркетингової стратегії, зокрема створення «корпоративної ідентифікації» продукту;
- Створення інформаційних центрів та інформаційних продуктів про туристичний потенціал регіону;
- Здійснення підготовки персоналу, зокрема програми тренінгів;
- Відкриття нових пунктів перетинання границь (ППГ).

4.1.4. Очікувані результати:

- Збільшення кількості туристів у Карпатському регіоні;
- Поліпшення економічної ситуації в регіоні завдяки розвитку туризму.

4.1.5. Виконавча структура:

- Власники об'єктів туристичної інфраструктури;
- Органи місцевої влади;
- Туристичні асоціації.

Під-пріоритет 4.2: Сільський туризм

4.2.1 Мета і завдання:

4.2.1.1 Загальна мета:

- Розвиток сільського туризму шляхом створення мережі об'єктів сільського туризму у всьому Карпатському регіоні.

4.2.1.2 Стратегічні завдання:

- Розвиток сільської місцевості регіону шляхом розвитку зеленого туризму;
- Відновлення і розвиток традиційних ремесел як невід'ємної частини туристичної привабливості регіону.

4.2.1.3 Середньострокові завдання (до 2011 року):

- Формування додаткових джерел отримання доходів жителями сільської місцевості шляхом розвитку сільського туризму;
- Активізація жителів сільської місцевості з метою збільшення кількості туристичних послуг;
- Створення мережі інформаційних центрів і центрів просування послуг сільського туризму;
- Удосконалення нормативної бази у сфері розвитку сільського туризму.

4.2.1.4 Короткострокові завдання (до 2006 року):

- Розробка і реалізація спільних туристичних проектів у сфері зеленого туризму;
- Створення транскордонного координаційного центру;
- Створення баз даних об'єктів сільського туризму, включно створення туристичних каталогів;
- Навчання сільського населення основам ведення бізнесу та стандартам сільського туризму.

4.2.2 Цільові групи:

- Жителі сільської місцевості;
- Туристичні підприємства та асоціації;
- Органи місцевої влади.

4.2.3 Види діяльності:

- Створення місць для нічлігу на фермерських господарствах;
- Реконструкція громадських будівель для потреб сільського туризму;
- Створення асоціацій у сфері сільського туризму;
- Проведення тренінгових програм;
- Забезпечення доступу до законодавства і консультацій.

4.2.4 Очікувані результати:

- Розвиток сільської місцевості за рахунок поліпшення добробуту жителів;
- Поліпшення рівня життя в сільській місцевості.

4.2.5 Виконавча структура:

- Транскордонний координаційний центр;
- Транскордонна мережа туристичних асоціацій.

Під-пріоритет 4.3: Культурна спадщина

4.3.1 Мета і завдання:

4.3.1.1 Загальна мета:

- Збереження та відродження культурної спадщини регіону та її просування на транскордонному та міжнародному рівнях.

4.3.1.2 Стратегічні завдання:

- Виведення з аварійного стану історичних і культурних пам'ятників регіону;
- Приваблення уваги громадськості та інституцій (включно ЄС) до проблем збереження культурної спадщини регіону.

4.3.1.3 Середньострокові завдання (до 2011 року):

- Підвищення туристичної привабливості Карпатського регіону шляхом реставрації і подальшого збереження культурних і історичних пам'яток;
- Відновлення і розвиток традиційних ремесел як невід'ємної частини туристичної привабливості регіону;
- Удосконалення законодавства в сфері охорони історичних і культурних пам'яток.

4.3.1.4 Короткострокові завдання (до 2006 року):

- Залучення громадськості до рішення проблеми відновлення і збереження культурної спадщини;
- Відновлення старих і створення нових транскордонних туристичних маршрутів по культурних і історичних пам'ятках регіону;
- Обмін досвідом між регіонами щодо збереження і реставрації археологічних та інших пам'яток;
- Навчання населення засадам охорони культурної спадщини;
- Розробка і реалізація транскордонних проектів з метою спільного відновлення культурної й історичної спадщини Карпатського регіону.

4.3.2 Цільові групи:

- Туристи;
- Місцеві жителі;
- Організації і асоціації археологів;
- Органи місцевої влади.

4.3.3 Види діяльності:

- Спільне просування туристичних продуктів Карпатського регіону;
- Збереження, виведення з критичного стану, моніторинг стану культурних пам'ятників;
- Розвиток місцевих визначних пам'яток;
- Підтримка та популяризація місцевого виробництва та ремесел (проведення фестивалів, ярмарок);
- Здійснення освітніх програм для місцевих жителів.

4.3.4 Очікувані результати:

- Відновлення і збереження культурної спадщини і традицій регіону;
- Культурне та етичне виховання молоді.

4.3.5 Виконавча структура:

- Органи місцевої влади;
- Організації, що займаються збереженням та розвитком культурної спадщини регіону.

Пріоритет 5: Соціальна і культурна інтеграція

Загальна мета:
Підвищення рівня соціальної і культурної інтеграції в Карпатському регіоні, зокрема національних меншин, за допомогою механізму транскордонного співробітництва між інститутами різних суспільних секторів.

Під-пріоритет 5.1: Соціальне і культурне співробітництво та мережі

5.1.1 Мета і завдання:

5.1.1.1 Загальні мета:

- Підвищення рівня соціального і культурного співробітництва в Карпатському регіоні шляхом формування нових ініціатив та мереж.

5.1.1.2 Стратегічні завдання:

- Транскордонне використання соціального і культурного потенціалу всіх прикордонних областей Карпатського регіону для більш тісного різнобічного співробітництва.

5.1.1.3 Середньострокові завдання (до 2011 року):

- Підвищення рівня соціального, культурного й освітнього обміну в рамках Карпатського регіону;
- Удосконалення інформаційного обміну, зокрема створення інформаційної мережі;
- Виховання особистості, якій притаманна демократична громадянська культура;
- Координація програм соціальної безпеки і турботи про незахищені верстви населення;
- Розробка єдиного календарного плану спортивних заходів Карпатського регіону.

5.1.1.4 Короткострокові завдання (до 2006 року):

- Збір інформації та створення баз даних;
- Установлення транскордонних зв'язків між місцевими органами влади й організаціями;
- Створення необхідних структур/ установ/ організацій;
- Розробка і реалізація спільних проектів;
- Ідентифікація і залучення фінансових ресурсів;
- Проведення спільних спортивних заходів;

5.1.2 Цільові групи:

- Населення регіону;
- Неприбуткові організації;
- Освітні, соціальні, культурні, спортивні й оздоровчі;
- установи та асоціації;
- Місцеві органи влади.

5.1.3 Види діяльності:

- Формування координаційного й інформаційного центрів;
- Створення веб-сайту та інших інформаційних ресурсів;
- Підготовка і перепідготовка кадрів;
- Мовне стажування педагогічних працівників;
- Підтримка освіти національних меншин;
- Організація цільових міжнародних таборів для дітей (6-16 років), включно мовних, міжнародних спортивних таборів;
- Реалізація програм обміну досвідом..

5.1.4 Очікувані результати:

- Збільшення рівня соціального і культурного обміну та інтеграції.

5.1.5 ***<u>Виконавча структура:</u>***
- Інформаційний/координаційний центр;
- Усі цільові групи.

Під-пріоритет 5.2: Національні меншини

5.2.1 ***<u>Мета і завдання:</u>***

5.2.1.1 <u>Загальна мета:</u>
- Підвищення рівня соціальної і культурної інтеграції національних меншин у Карпатському регіоні.

5.2.1.2 <u>Стратегічні завдання:</u>
- Інтеграція національних меншин Карпатського регіону в єдине транснаціональне співтовариство
- Соціальна інтеграція циганів (ромів) у регіоні.

5.2.1.3 <u>Середньострокові завдання (до 2011 року):</u>
- Розвиток співробітництва між організаціями національних меншин;
- Реалізація програм підтримки національних меншин;
- Соціальна інтеграція циган (ромів) у регіоні;
- Розвиток/ формування спільних засобів масової інформації (радіо/ телебачення/ журнали/ веб-сайт) та інформаційних центрів.

5.2.1.4 <u>Короткострокові завдання (до 2006 року):</u>
- Проведення фестивалів та інших культурних подій у регіоні;
- Здійснення статистичного та соціологічного аналізу стану меншин у регіоні та формування баз даних;
- Розробка і реалізація спільних проектів/ програм;
- Створення необхідних установ та організацій національних меншин;
- Розробка механізму фінансування неприбуткових організацій національних меншостей.

5.2.2 ***<u>Цільові групи:</u>***
- Інституції національних меншин;
- Представники національних меншин.

5.2.3 ***<u>Види діяльності:</u>***
- Створення координаційної транскордонної мережі інформаційних центрів національних меншин, пошук ними фінансових ресурсів;
- Проведення тренінгових програм з метою координації діяльності організацій національних меншин;
- Розробка і реалізація програм обміну;
- Пропаганда національних культур.

5.2.4 ***<u>Очікувані результати:</u>***
- Створення координаційного центра і координація діяльності транскордонної мережі інформаційних центрів національних меншин;
- Формування поняття «Громадянин Карпат» (карпатської транснаціональної спільноти).

5.2.5 ***<u>Виконавча структура:</u>***
- Координаційний центр;
- Транскордонна мережа інформаційних центрів.

Під-пріоритет 5.3: Інституційна підтримка транскордонного співробітництва

5.3.1 Мета і завдання:

5.3.1.1 Загальна мета:

- Формування розвинутої та інтегрованої транскордонної інституційної системи (мережі), нових транскордонних установ і організацій.

5.3.1.2 Стратегічні завдання:

- Популяризація ідей транскордонного співробітництва у всіх прикордонних регіонах;
- Активізація діяльності органів місцевої влади і неприбуткових організацій щодо взаємовигідного транскордонного співробітництва
- Розвиток чи створення спільних засобів масової інформації (радіо/ телебачення/ журнали/ веб-сайти) та інформаційних центрів.

5.3.1.3 Середньострокові завдання (до 2011 року):

- Розробка національних законів про транскордонне співробітництво у всіх країнах Карпатського регіону;
- Досягнення стану взаємовигідного співробітництва між місцевими органами влади і неприбутковими організацій прикордонних територій.

5.3.1.4 Короткострокові завдання (до 2006 року):

- Створення мережі існуючих організацій і установ, що діють у сфері транскордонного співробітництва;
- Формування бази даних і веб-сайту про стан транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні;
- Реалізація тренінгових програм для практиків транскордонного співробітництва;
- Реалізація спільних проектів і програм;
- Використання приватних і державних засобів зв’язку та засобів масової інформації для поліпшення інформаційного обміну.

5.3.2 Цільові групи:

- Місцеві і регіональні органи влади;
- Неприбуткові організації;
- Засоби масової інформації.

5.3.3 Види діяльності:

- Створення інформаційних центрів;
- Проведення тренінгових програм;
- Розробка і реалізація програм обміну;
- Пропаганда транскордонного співробітництва у всіх прикордонних регіонах п'яти країн.

5.3.4 Очікувані результати:

- Розвинута і функціонуюча транскордонна інституційна система/мережа.

5.3.5 Виконавча структура:

- Інтегрована мережа агентств регіонального розвитку;
- Місцеві органи влади;
- Неприбуткові організації;
- Підприємці.

Даний документ було розроблено в рамках проекту “Карпати 2003-2011” – запровадження стратегічного підходу до розвитку транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні”.

Даний проект здійснювався Агентством регіонального розвитку та транскордонного співробітництва “Закарпаття” за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Основними партнерами АРР “Закарпаття” по проекту виступали:

1. Асоціація регіонального розвитку “КІУТ”, Загонь, Угорщина.
2. Районний уряд Сніни, Словаччина.
3. Марамуреська Обласна Рада, Бая Маре, Румунія.
4. Ржешівське агентство регіонального розвитку, Ржешов, Польща.

Додатковими партнерами проекту виступали:

1. Управління з питань європейської інтеграції та транскордонного співробітництва Закарпатської Облдержадміністрації, Ужгород, Україна.
2. Закарпатський фонд підтримки підприємництва “ТЕС Фонд”, Ужгород, Україна.
3. Агентство розвитку північно-східної Англії “One North East”, Ньюкасл, Великобританія.

Проект здійснювався за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Проект виконувався Агентством регіонального розвитку та транскордонного співробітництва “Закарпаття”.

Думки висловлені у даній публікації необов’язково відображають точку зору Європейської Комісії.